

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
Starptautisko un Eiropas tiesību zinātņu katedra

Studiju kurss “Starptautiskas publiskas tiesības”

R2P doktrīna

Bakalaura darbs

Autors: Nikola Kelehsašvili

Studentes apliecības Nr: nk18045

Darba vadītājs: M.jur. Māris Lejnieks

Rīga 2021

Anotācija

Darba tematu "R2P doktrīna" autore izvēlējās tās ārkārtīgi asas aktualitātes dēļ. Pēdējie notikumi Jemenā, Ķīnā, Palestīnā un Izraēlā ir spilgts apstiprinājums tam, ka pasaulē pašlaik pietrūks adekvāta un efektīva humanitārās intervences regulējuma, ka arī norāda uz to, ka valstīm nav politiskas gribas īstenot savu pienākumu aizsargāt attiecībā uz aizskartiem iedzīvotājiem valstīs, kur pašlaik ir iestājušās humanitāras krīzes. "Pienākums aizsargāt" jau no paša rašanas brīža bija asu diskusiju cēlonis. Doktrīna uzreiz kļuva par tiesību zinātnieku iemīļotāko pētīšanas tematu. Tika uzrakstīti vairāki simti grāmatu, kas ne tikai izklāstīja kas ir Pienākums aizsargāt, bet arī sniedza kritiku. Neskatoties uz to, R2P palika polemisks jautājums par kuru vēl joprojām strīdas politiķi un zinātnieki visā pasaulē.

Atslēgvārdi: pienākums aizsargāt, humanitāra interence, genocīds, kara noziegumi, noziegumi pret cilvēci, etniskā tīrīšana, ANO, Drošības padome, starptautiskas tiesības.

Annotation

Author chose “R2P doctrine” as this research paper’s topic due to it’s acute relevance nowadays. Last events in Yemen, China, Palestine and Israel solve as proof that at the given moment there is no effective and adequate regulation of humanitarian intervention, as well as proves that states lack political motivation and will to execute responsibility to protect civilians of the countries, that experience humanitarian crises. “Responsibility to protect” from the very start was the reason of heated debates. Doctrine at once became one of the most researched and written about topics. Hundreds if not thousands of books and articles were written about this topic, some explained and researched the doctrine, some were critical of it. Despite all the research and debate, Responsibility to protect to this day remains a very controversial issue that politicians and law scholars all over the world can’t come to an agreement about.

Keywords: responsibility to protect, humanitarian intervention, genocide, war crimes, crimes against humanity, ethnic cleansing, UN, Security Council, international law.

SATURS

ANOTĀCIJA	2
ANNOTATION	3
SATURS	4
APZĪMĒJUMU SARAKSTS	6
IEVADS	7
1. HUMANITĀRAS INTERVENČES DOKTRĪNA	10
2. STARPTAUTISKO TIESĪBU PRINCIPI UN SPĒKA PIEMĒROŠANAS TIESISKAIS PAMATS	13
2.1. Suverenitātes un Neiejaušanas principi.....	13
2.2. Spēka lietošanas aizliegums.....	15
2.3. ANO statūti un spēka lietošanas tiesiskie pamati.....	16
2.4. ANO statūtu 2(4) panta aizlieguma izņēmumi.....	17
3. R2P	22
3.1. Vesturiskais pamats.....	22
3.2. R2P doktrīnas genēze	25
3.2.1 ICISS ziņojums.....	27
3.2.2 Augsta līmeņa paneļa ziņojums.....	29
3.2.3 2005. gada Vispasaules samita rezultātus apkopjošais dokuments.....	30

3.3. R2P pīlāri.....	32
3.4. Pienākums aizsargāt un daudzpusēja darbība.....	35
3.5. Pienākums aizsargāt līdz 2020. gadam.....	36
3.6. R2P saistošā rakstura problemātika.....	40
3.7. Doktrīnas trūkumi.....	41
3.8. Humanitārā interence pret pienākumu aizsargāt: līdzības un atšķirības.....	45
KOPSAVILKUMS	48
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS.....	52
DOKUMENTĀRĀ LAPA.....	59

APZĪMĒJUMU SARAKSTS

Saīsinājumi :

DP – Drošības padome

HI – Humanitāra intervence

ICISS – Starptautiskā intervences un valstu suverenitātes komisija

NATO - Ziemeļatlantijas līguma organizācija

R2P – Pienākums aizsargāt

UAHI – Vienpusēja bruņota Humanitāra intervence

IEVADS

Kādai jābūt starptautiskās sabiedrības atbildei un rīcībai, kad tā saskaras ar katastrofāliem cilvēktiesību pārkāpumiem kādas valsts ietvaros un kad attiecīgā valsts pretojas intervencei, aizsargājoties ar tādu senu starptautisko tiesību pamatprincipu kā suverenitāte? Kad un vai vispār valstīm ir tiesības piespiestu kārtā, it īpaši izmantojot bruņoto spēku, ietekmēt kādu citu valsti, lai aizsargātu cilvēku pamattiesības un pamatbrīvības attiecīgas valsts iekšienē?

Jus ad bellum ir viena no polemiskākajām starptautisko tiesību nozarēm.¹ Pēc profesora Reina Mullersona (*Rein Müllerson*) vārdiem, “situācija ar *jus ad bellum* šobrīd ir visai šizofrēniska – jo vairāk par to domā, jo mazāk to saprot; jo vairāk to mēģina saprast, jo vairāk sāk šaubīties par tā saturu”.² Bez šaubām tas ir tādēļ, ka jautājums par to, kad un kādā veidā drīkst piemērot spēku, atrodas vietā, kur krustojas tiesības un politika.³ Gadsimtiem ilgi tikai valsts varēja lemt par to, kas skaitījās par pamatotu un pietiekamu iemeslu kara uzsākšanai,⁴ tomēr sākot ar 20. gadsimtu, sāka parādīties dažādi militāra spēka lietošanu ierobežojoši līgumi, piemēram, Hāgas konvencijas un Tautu Savienības Statūti. Šie dokumenti nespēja apturēt divus no visasiņainākajiem un visplašākajiem kariem cilvēces vēsturē, lai gan tie bija liels solis uz priekšu *jus ad bellum* normatīvajā regulējumā. Kad ir beidzies Otrais pasaules karš, tika nodibināta Apvienoto Nāciju Organizācija (ANO) ar pamatmērķi “atbrīvot nākamās paaudzes no kara posta”,⁵ šī mērķa sasniegšanai pirmo reizi vēsturē tika pieņemts spēka lietošanas aizliegums ANO Statūtu 2. panta 4. daļas formā. Šim aizliegumam ir tikai divi izņēmumi – paš aizsardzība pēc bruņota uzbrukuma un spēka lietošana saskaņā ar Drošības padomes autorizāciju, un ir uzskatāma par galveno autoritāti starptautiskā miera un drošības uzturēšanai.

¹ Gray C. *International Law and the Use of Force*. New York: 3rd edn Oxford University Press, 2008 p. 7

² Müllerson R, ‘Jus ad Bellum: Plus Ça Change (Le Monde) Plus C’est La Même Chose (Le Droit)?’ in *Journal of Conflict and Security Law*, 2002, pp. 149, 168.

³ Thakur R, ‘Humanitarian Intervention’ in TG Weiss, S Daws, *The Oxford Handbook on the United Nations*, New York: Oxford University Press, 2007, p. 387.

⁴ Sørensen M (ed), *Manual of Public International Law* New York: St Martin’s Press, 1968, p. 742.

⁵ The Charter of the United Nations (24 October 1945) 1 UNTS 16, Preamble.

Protams, ka katrs no mums gribētu, lai nacistu nežēlīgie noziegumi būtu vienīgais precedents pasaules vēsturē. Diemžēl realitātē situācija izveidojās savādāk un kopš Statūtu pieņemšanas ir bijuši vairākas traģēdijas, kuras noteikti varētu dēvēt par genocīdu, kā arī daudzi citi gadījumi, kad valstis represē un iznīcina savus iedzīvotājus. Statūtu 2. panta 4 daļas spēka lietošanas aizliegums pret citām valstīm kopumā ar ANO sistēmas kolektīvās drošības neefektīvu funkcionēšanu Drošības padomes pastāvīgo locekļu politisko nesaskaņu dēļ kļuva par “vairogu, aiz kura nežēlīgākie valdnieki varēja paslēpt savus noziegumus.”⁶ Bez šaubām mūsdienās suverenitātes izpratne ir krietni mainījies no tās sākotnējās izpratnes un vairs nenozīmē valsts absolūtu nesodāmību un varu – suverenitātes absolūtisma teoriju būtiski limitēja starptautisko krimināltiesību attīstība un Nirnbergas tribunāla statūti⁷. Pēc Otrā pasaules kara tika apstiprināts, ka vairs nav iespējams slēpties aiz valsts suverenitātes vairoga, lai izvairītos no soda par šaušalīgu noziegumu pastrādāšanu. Suverenitāte nav pielīdzināma atļaujai nogalināt, uzsākt karus, veikt noziegumus pret mieru un ignorēt fundamentālas cilvēktiesības.⁸

Jautājums par humanitāras intervences leģitimitāti un legalitāti jau sen ir asu diskusiju cēlonis. Pēdējo laiku vairākas humanitārās krīzes un uz tām ļoti atšķirīgas un strīdīgas reakcijas dēļ rodas jautājums, vai valstis nav tiesīgas pašas rīkoties gadījumos, kad Drošības padome nespēj nonākt pie konsensa par plaša mēroga cilvēktiesību pārkāpumu apturēšanu vai novēršanu militāra spēka ceļā? Diskusijas īpaši saasinājās pagājušā gadsimta beigās, kad starptautiskā sabiedrība nedarīja praktiski neko, lai apturētu Ruandas genocīdu, kurā bojā gāja aptuveni pusmiljons cilvēku, un, kad Ziemeļatlantijas līguma organizācijas (*NATO*) spēki bombardēja Belgradu un Kosovu, lai apturētu albāņu minoritātes etnisko tīrīšanu. Gan valstīm, gan tiesību zinātniekiem bija dažādi viedokļi par šādas rīcības tiesiskumu, savienojamību ar ANO Statūtiem. Tā laika ANO ģenerālsēkretārs, Kofi Annans (*Kofi Annan*), sasprīgumu starp suverenitāti un intervenci nodēvēja par patiesu dilemmu starptautiskās sabiedrības priekšā.⁹ Kā potenciāls risinājums 2001.gadā tika izstrādāta

⁶ Annan K, Nobel Prize Lecture (Oslo, 10 December 2001)

⁷ Nagan W, Hammer C, ‘The Changing Character of Sovereignty in International Law and International Relations’ b.v. 43 Columbia Journal of Transnational Law, 2004 – 2005, pp. 141, 160-167.

⁸ Nagan W, Hammer C, ‘The Changing Character of Sovereignty in International Law and International Relations’ b.v. 43 Columbia Journal of Transnational Law, 2004 – 2005, pp. 141, 177.

⁹ Report of the Secretary-General, ‘We the Peoples’ The role of the United Nations in the 21st Century (2000)

“pienākuma aizsargāt” doktrīna,¹⁰ kuras pamatpostulāts ir, ja valsts nav spējīga vai nevēlas aizsargāt savus iedzīvotājus no būtiskiem cilvēktiesību pārkāpumiem, šis pienākums pāriet uz starptautisko sabiedrību, un vajadzības gadījumā ir jālieto arī militārs spēks. 2005. gadā valstis šo doktrīnu pieņēma, apstiprinot to Vispasaules samita gala dokumentā,¹¹ un, lai gan tika apstiprināts, ka Drošības padomei ir primārā autoritāte spēka lietošanai, rodas jautājums, vai, pastāvot šādam pienākumam aizsargāt upurus no viņu pašu valsts, paralēli nerodas arī tiesības to darīt pat ja netika dota padomes autorizācija.

Šis darbs analizēs humanitāras intervences vēsturi un jēdzienu, ka arī doktrīnas trūkumus, sniegs kritiku un atklās jautājumu kādēļ tika izstrādāta jauna doktrīna “Pienākums aizsargāt” un vai jaunā doktrīna aizvietoja veco. Autore mēģinās atrast atbildi uz sekojošiem jautājumiem: ar ko jauna doktrīna atšķiras no iepriekšējās un vai “Pienākums aizsargāt” kļuva par paražu tiesību normu jeb *jus cogens normu*. Izskatīs arī jautājums par to, vai *jus cogens* spēka lietošanas aizliegums pats par sevi neaizliedz arī humanitāro intervenci? Un vai valstis savā praksē piemēroja “Pienākums aizsargāt” doktrīnu, lai attaisnotu humanitāro intervenci.

Darbā izvirzītā mērķa sasniegšanai, tika izmantotas šādas pētniecības metodes:

1) analītiskā metode ir izmantota normatīvo aktu, starptautisko lēmumu, publikācijās un juridiskajā literatūrā pausto uzskatu analizē; 2) salīdzinošā metode ir izmantota, lai salīdzinātu divas doktrīnas; 3) vēsturiska metode izmantota pētot humanitāras intervences un Pienākuma aizsargāt rašanas pamatus

Darbs sastāv no 59 lappusēm un sastāv no anotācijas, ievada, trīs nodaļām, kopsavilkuma un izmantoto avotu saraksta. Pirmajā nodaļā tiks apskatīta humanitāras intervences jēdziens un pirmsākumi, kādas idejas bija pamatā un kādus mērķus ar to gribēja sasniegt. Otrajā nodaļā tiek apskatīti galvenie humanitāras intervences šķēršļi, tas ir starptautiskie tiesību principi un *jus cogens* normas, ka arī otrajā nodaļā Autore sniegs atbildi uz jautājumu, kāpēc iepriekšējās humanitāras intervences bija neveiksmīgas, kas tam pietrūka un kāpēc starptautiskai sabiedrībai bija jāveido jaunu doktrīnu. Trešajā nodaļā tiks analizēts Pienākums aizsargāt : kādi ir tās rašanas pamati, kāda ir doktrīnas būtība, vai tā ir saistoša norma un ar ko jauna doktrīna atšķiras no vecas.

¹⁰ Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty, ‘The Responsibility to Protect’ (Dec. 1, 2001)

¹¹ UNGA Res A/Res/60/1, 2005 World Summit Outcome, (24 Oct. 2005), arts. 138-139.

Termins “humanitārā intervence” radās pagājušā gadsimta deviņdesmitajos gados, kad Aukstā kara beigās, Padomju Savienības sabrukums un labākas starptautiskās sadarbības perspektīvas, ko pavadīja bruņoti konflikti visā pasaulē, izvirzīja aicinājumu par “jaunu pasaules kārtību”. Šie valstu iekšējie konflikti bija ne tikai ļoti vardarbīgi, bet arī galvenokārt vērsti pret civiliedzīvotājiem. Jaunajā politiskajā gaisotnē un ņemot vērā tās likumīgo objektivitāti un iepriekšējo pieredzi, ANO tika uzverta kā viskvalificētākā organizācija, kas spēj vadīt šādas humanitārās intervences un aizsargāt cilvēkus. Tika uzskatīts par pašsaprotamu, ka šīs iejaukšanās neizraisīs lielas pretrunas ANO Drošības padomes ietvaros.¹⁸

Lai nodefinētu, kas ir humanitārā intervence, jāvērs skatu vairākiem piedāvātiem definīciju variantiem, kurus noformulēja zinātnieki. Mūsdienās pazīstams jurists un 2008. gadā ievēlēts Starptautiskās tiesas tiesnesis Kristofers Grīnvuds (*Christopher Greenwood*) humanitāro intervenci definē kā citas valsts teritorijā militāra spēka izmantošanu bez šīs valsts piekrišanas, lai nodrošinātu palīdzības nodrošināšanu un novērstu liela mēroga cilvēktiesību pārkāpumus;¹⁹ ANO Ģenerāļsekretāra asistenta Rameša Takūra (*Ramesh Thakur*) piedāvātā definīcija ir “bruņota spēka lietošana citas valsts teritorijā bez tās piekrišanas, ar mērķi aizsargāt plaša mēroga nezhēlības upurus.”²⁰ Pastāv daudz vairāk dažādu definīciju, tomēr svarīgākais ir tas, ka atkarībā no juridiskā pamatojuma mūsdienās var izdalīt divu veidu humanitārās intervences²¹ – tās, ko autorizē Drošības padome saskaņā ar ANO Statūtu VII nodaļu un tādas, kuras veic bez Drošības padomes atļaujas individuālas valstis vai to koalīcijas, vai citas reģionālas organizācijas.

Humanitārās intervences tiesības ir asi diskutabls jautājums, un nedz valstu, nedz starptautisko zinātnieku vidū nepastāv pilnīgas vienprātības par šādu tiesību legalitāti starptautiskajās attiecībās. Ar “pirmā veida” intervencēm problēmas tā tiesiskumā jautājumā nerodas, jo, kā jau minēts, to autorizē Drošības padome un tai ir pietiekami plašas pilnvaras, lai autorizētu spēka lietošanu humanitāros nolūkos kā tas jau ir ticis darīts, piemēram, Irākā,²²

¹⁸ Gierycz D, "From Humanitarian Intervention (HI) to Responsibility to Protect (R2P)," b.v. Criminal Justice Ethics 29, no. 2, August 2010) p.111

¹⁹ Greenwood CJ, 'Legal Limitations of the Prohibition of the Use of Force', Berlin: Mittler, 1994, pp. 41, 53.

²⁰ Thakur R, 'Humanitarian Intervention' in TG Weiss, S Daws, The Oxford Handbook on the United Nations, New York: Oxford University Press, 2007, pp. 387, 388.

²¹ Válek P, 'Legality versus Legitimacy and the Use of Force' in RA Miller, RM Bratspies (eds), Progress in International Law, Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2008, p.615.

²² UNSC S/Res/678 (29 November 1990).

un Somālijā.²³ Domstarpības un nesaskaņu izraisa “otra veida” humanitārā intervence, kas tiek veikta ārpus ANO sistēmas.

Pirmie humanitārās intervences jēdziena praktiskās piemērošanas gadījumi attiecās uz Somāliju un Bosniju, kur krīzes abās valstīs sākās 1992. gadā. Abi gadījumi parāda kolektīvo militāro iejaukšanos sarežģītību, kā arī Apvienoto Nāciju Organizācijas un citu starptautisko organizāciju nespēju apturēt vardarbību un efektīvi aizsargāt civiliedzīvotājus.

ANO Drošības padomi ir paralizējusi arī tās locekļu politiskā sašķeltība un to neizlēmība, kā arī nespēja saskaņoti rīkoties, lai aizsargātu civiliedzīvotājus. Iejaukšanās Somālijā neizdevās, un nemitīgi slaktiņi notika Srebrenicā un 1994. gadā Ruandā.²⁴

ANO tēls tika sagrauts. Daudzi secināja, ka organizācijai trūkst politiskās gribas, autoritātes un militāro spēju, kas ir pamatprasības, lai iesaistītos humanitārajā intervencē. Tas nodrošināja labvēlīgu augsni pieaugošai visatļautībai attiecībā uz atsevišķām intervencēm, ko veica spēcīgas valstis vai reģionālās organizācijas, kas tika uztvertas kā efektīvākas. Šādu iejaukšanos piemēri ir NATO darbības Bosnijā 1995. gadā un Kosovā 1999. gadā (neskatoties uz pēdējās prettiesisko raksturu), Austrālijas iejaukšanās Austrumtimorā un Lielbritānijas iejaukšanās Sjerraleonē 2000. gadā. Šīs iejaukšanās ātri pārtrauca karadarbību un ielika pamatus atjaunošanas procesam pēc konflikta noregulēšanas.²⁵

Atkārtota starptautiskās sabiedrības īstenotās aizsardzības neizdošanās (bijušajā Dienvidslāvijā, Ruandā, Kongo Demokrātiskajā Republikā un Sudānā) no vienas puses un bailes no iejaukšanās bez atļaujas (piemēram, Kosovā) lika ANO Ģenerālsekretāram Kofi Annanam pastiprināt centienus, lai izstrādātu principus, kas vienlīdz ļautu efektīvi novērst nežēlīgus noziegumus pret civiliedzīvotājiem nākotnē un nodrošinātu starptautisko suverenitātes un neiejaukšanās principu ievērošanu citu valstu iekšējās lietās. Atbildot uz pārmetumiem, ka humanitārā intervence bija nepieņemams uzbrukums suverenitātei, ANO Ģenerālās asamblejas sesijās 1999. un 2000. gadā ģenerālsekretārs Annans jautāja, kas būtu jādara, reaģējot uz situāciju Ruandā, Srebrenicā un uz rupjiem sistemātiskiem cilvēktiesību pārkāpumiem, kas ietekmē visus priekšstatus par humānismu.²⁶

²³ UNSC S/RES/794 (3 December 1992).

²⁴ Gierycz D, "From Humanitarian Intervention (HI) to Responsibility to Protect (R2P)," b.v. Criminal Justice Ethics 29, no. 2, August 2010 p.111

²⁵ ibid

²⁶ Gierycz D, "From Humanitarian Intervention (HI) to Responsibility to Protect (R2P)," b.v. Criminal Justice Ethics 29, no. 2, August 2010, p. 112

Starptautisko tiesību zinātnieki bieži ir piesaukuši kā iemeslu, kādēļ humanitārai intervencei nav jābūt atļautai starptautiskajās tiesībās to, ka viena no būtiskākajām problēmām ar humanitārās intervences tiesībām, vienmēr ir bijis apstāklis, ka tās varētu izmantot ļaunprātīgi.²⁷ Tomēr, bijusī Starptautiskās tiesas prezidente Rozalina Higinza (*Rosalyn Higgins*) norādīja, ka šāds arguments nav pārliecinošs, jo ir bijis arī neskaitāmi daudz gadījumu, kad ļaunprātīgi ir izmantotas citas ar spēka lietošanu saistītas tiesības, piemēram, paš aizsardzība; tomēr tādēļ vien nevar apgalvot, ka paš aizsardzībai nevajadzētu pastāvēt starptautiskajās tiesībās vispār.²⁸

2. STARPTAUTISKO TIESĪBU PRINCIPI UN SPĒKA PIEMĒROŠANAS TIESISKAIS PAMATS

2.1. Suverenitātes un neiejaukšanas pamatprincipi

Humanitāras intervences ideja nav nekas jauns un strīdi par tās tiesiskumu pastāvēja pat 17. gadsimtā. Gandrīz četr simt gadus vēlāk HI tāpat paliek par polemisku jautājumu, galvenokārt, tādu starptautisko pamatprincipu, kā suverenitātes un neiejaukšanas principu dēļ. Tieši suverenitātes un neiejaukšanas principi kopā ar aizliegumu pielietot bruņoto spēku ir tie galvenie šķēršļi, kas traucē humanitāras intervences īstenošanu. ANO Statūti kodificēja šos principus un aizliedza spēka lietošanu pret jebkuras valsts teritoriālo integritāti un politisko neatkarību, izņemot paš aizsardzības gadījumus, lai veicinātu starptautiska mier un drošības uzturēšanu.

Līdz ar to, Autore uzskata, ka ir nepieciešams, pirmkārt, apskatīt un izpētīt galvenos starptautisko tiesību pamatprincipus un ANO Statūtos izklāstus spēka lietošanas tiesiskus pamatus.

Vairāki valstu līderi un pat zinātnieki uztver humanitāro intervenci, kā nepieņemamu uzbrukumu suverenitātei. Tās dēļ veidojas saspriegums starp suverenitāti un intervenci, kas ir

²⁷ Schachter O, 'Legality of Pro-Democratic Invasion' b.v. 78 American Journal of International Law, 1984, pp. 645, 649; Falk R, 'The United States and the Doctrine of Non-Intervention in the Internal Affairs of Independent States' b.v. Howard Law Journal, 1959, pp. 163, 167.

²⁸ Higgins R, Problems and Process. International Law and How We Use It, New York: Oxford University Press, 1994, p. 247; Sk. arī Tesón F, Humanitarian Intervention: An Inquiry into Law and Morality. New York: Transnational Publishers, Inc., 1988, pp. 102-107.

patiesa dilemma starptautiskās sabiedrības priekšā. Pastāv risks, ka valsts-agresors var pretoties intervencei, aizsargājoties ar tādu senu starptautisko tiesību pamatprincipu kā suverenitāte.

1648. gada Vestfālenes miera līgums, kas izbeidza Trīsdesmit gadu karu, izveidoja starptautisko sabiedrību, balstoties uz suverēnu valstu sistēmu, kurā visas valstis pēc būtības ir vienlīdzīgas, neņemot vērā to lielumu, politisko ietekmi vai turību. Šajā sistēmā katra suverēna valsts ir tiesīga savās teritoriālajās robežās pieņemt un piemērot likumus, kā arī liegt citām valstīm rīkoties tās robežās.²⁹ Šīs tiesības jau sen tiek uzskatītas par absolūtām.³⁰

Pēc Otrā pasaules kara tika apstiprināts, ka vairs nav iespējams slēpties aiz valsts suverenitātes vairoga, lai izvairītos no soda par šaušalīgu noziegumu pastrādāšanu. Suverenitāte nav pielīdzināma atļaujai nogalināt, uzsākt karus, veikt noziegumus pret mieru un ignorēt fundamentālas cilvēktiesības.³¹

Pēdējā laikā suverenitātes jēdziens ir pārformulēts kā tiesību un pienākumu sajaukums. *R2P* suverenitātes formulējums nodrošina, ka valsts saglabā pilnvaras savās robežās, ja tā pilda saistīto pienākumu ievērot un aizsargāt savu pilsoņu cilvēktiesības.³²

Suverenitāte nav vienkārši valsts iekšējs jēdziens; drīzāk tā nozīmē divējādu mērķi: "Iekšēji tā nozīmē valstu augstākās varas īstenošanu to individuālajās teritoriālajās robežās. Ārēji tas nozīmē statusa vienlīdzību starp valstīm, ietverot valstu sabiedrību."³³ Šī suverenitātes otrā daļa skar pievienoto tiesisko pamatu – neiejaukšanos. Abi jēdzieni ir savstarpēji saistīti; tā kā suverenitāte attiecas uz nacionālajām brīvībām un pašnoteikšanos, neiejaukšanās princips nozīmē, ka valstis respektēs viena otras suverenitāti.³⁴

²⁹ Stigall D. Ungoverned Spaces, Transnational Crime, and the Prohibition on Extraterritorial Enforcement jurisdiction in international law, Notre Dame: Int'l & Comp. L. P. 2013, p. 6,9.

³⁰ Brownlie I, Principles Of International Law b.v. Oxford University Press, 1998, p.65.

³¹ Nagan W, Hammer C, 'The Changing Character of Sovereignty in International Law and International Relations' b.v. 43 Columbia Journal of Transnational Law, 2004 – 2005, pp. 141, 177.

³² Ibid p.154

³³ Abiew FK, The Evolution of the Doctrine and Practice of Humanitarian Intervention, The Hague: Kluwer Law International, 1999, pp. 24-25

³⁴ Int'l & Operational Law Dep't, The Judge Advocate Gen.'s Legal Ctr. & Sch., Law Of Armed Conflict Deskbook, 2013, p.30

Kaut gan suverenitāte nozīmē, ka valstij ir tiesības uz ekskluzīvu valsts jurisdikciju attiecībā uz jautājumiem tās robežās,³⁵ neiejaukšanās nozīmē valstu pienākumu neiejaukties citas valsts lietās. Citiem vārdiem sakot, valstīm ir pienākums nepārkāpt citas valsts suverenitāti. Ja šis pienākums tiek pārkāpts, piemēram, ja pret valsti tiek veikts bruņots uzbrukums, cietušajai valstij ir tiesības aizsargāt savu teritoriālo integritāti un politisko neatkarību.³⁶

Kopš nacionālās valsts izveides suverenitāte un neiejaukšanās ir veidojusi pamatu starptautiskajai tiesiskajai kārtībai.³⁷ ANO Statūti kodificēja šos jēdzienus kā stūrakmeņus valstu attiecībām pēc Otrā pasaules kara.

2.2. Spēka lietošanas aizliegums

Spēka lietošanas aizliegums pastāv, lai nepieļautu teritoriālas integritātes un politiskas neatkarības aizskārums. Būtiska bruņota spēka lietošanas aizlieguma attīstība sakās tikai iepriekšējā gadsimta sākumā. Līdz pat tam laikam valstis varēja brīvi izmantot militāro spēku viena pret otru, un valstis to arī aktīvi praktizēja, jo starptautiskajās publiskajās tiesībās nepastāvēja nekāds spēka lietošanas aizliegums. Paralēli tam tiesību filozofijā un zinātnē attīstījās taisnīga kara koncepcija, kur tādi zinātnieki kā Aurelijs Augustīns (*Aurelius Augustinus Hipponensis*), Emerihs de Vatels (*Emmerich de Vattel*) un Hugo Grocijs (*Hugo de Groot*) bija formulējuši vairākus *bellum justum* kritērijus, tomēr tiem nekad nepiemita normatīvs raksturs.³⁸ Gan Hugo Grocija uzskats, ka karu attaisno trīs iemesli: “aizsardzība, īpašuma atgūšana un sods.”,³⁹ gan Emeriha de Vateļa jau agrāk minētais viedoklis, ka karš, kura mērķis ir sodīt netaisnību un tos, kas vainīgi noziegumos, ir taisnīgs karš, bija pārāk plaši definējumi, lai būtiski ierobežotu valstu tiesības izmantot spēku. Šādi formulējumi ir nekorekti, jo tiem ir ārkārtīgi vienkārši “piesaistīt” jebkādas netaisnības, pat vismazākās, ko viena valsts varētu nodarīt otrai valstij.

³⁵ Haugh J, Beyond R2P: A Proposed Test for Legalizing Unilateral Armed Humanitarian Intervention, b.v. MIL. L. REV. 1 2014, p. 7

³⁶ U.N. Charter art. 51.

³⁷ McChrystal S, Memorandum from the Joint Chiefs of Staff, in Humanitarian Intervention: Crafting A Workable Doctrine b.v., Alton Frye ed., 2000, p. 65

³⁸ Jeremy A. Haugh, Beyond R2P: A Proposed Test for Legalizing Unilateral Armed Humanitarian Intervention, 221 MIL. L. REV. 1 (2014) p. 7

³⁹ Grotius H; The Rights of War and Peace, edited by Richard T “” from the Edition by Jean Barbeyrac, Vol. 2, Chapter I, Indianapolis: Liberty Fund, 2005, pp. 393-397

Nav šaubu, ka spēka lietošanas aizliegums ir imperatīva starptautiska tiesību norma. Uzskatu, ka Statūtu 2(4) pantā ietvertais aizliegums ir ne tikai starptautisko līgumtiesību norma, bet arī starptautiska paraža, pamato Starptautiskās tiesas prakse – *Nikaragvas* lieta. Tiesai nācās lemt par ASV iespējamo spēka lietošanu pret Nikaragvu.⁴⁰ ASV nebija atzinusi tiesas jurisdikciju jautājumos, kas saistīti ar ANO Statūtu piemērošanu un līdz ar to ANO Statūtus strīdam nevarēja piemērot. Lietas spriedumā tiesa konstatēja, ka praktiski identisks spēka lietošanas aizliegums eksistē paralēli ANO Statūtiem kā paražu tiesību norma, un līdz ar to ir piemērojams strīdam.⁴¹ Vadoties no šī sprieduma, kā arī gadu gaitā veiktās diskusijas, visizplatītākais viedoklis starptautisko tiesību zinātnieku vidū ir tāds, ka šim paražu tiesību aizliegumam piemīt *jus cogens* normu raksturs.⁴² Šis aizliegums ir kodificēts ANO statūtu 2. panta 4. punktā un ir uzskatāms par starptautisko tiesību pamatnormu, kas nodrošina valsts suverenitātes aizsardzību un neiejaukšanas principa ievērošanu, kas savukārt īsteno galveno ANO Statūtu mērķi – miera nodrošinājumu.

2.3 ANO Statūti un spēka lietošanas tiesiskie pamati

ANO Statūti kodificē suverenitātes un neiejaukšanās principus attiecīgi 2. panta 1. un 7. punktā.⁴³ 2. panta 1. punktā teikts, ka ANO “ir balstīta uz visu tās dalībvalstu suverēnās līdztiesības principa”.⁴⁴ Neiejaukšanās norma ir atrodama ANO Statūtu 2. panta 7. punktā, kurā noteikts, ka katrai valstij un ANO ir pienākums neiejaukties citas valsts lietās: “Šie Statūti nekādā mērā nedod tiesības Apvienoto Nāciju Organizācijai iejaukties lietās, kas pēc savas būtības ietilpst jebkuras valsts iekšējā kompetencē un neprasa no Apvienoto Nāciju Organizācijas dalībvalstīm šīs lietas nodot izskatīšanai saskaņā ar šiem Statūtiem; tomēr šis princips neattiecas uz piespiedu līdzekļu lietošanu saskaņā ar VII nodaļu.”⁴⁵

⁴⁰ ANO ST 27.06.1986. spriedums lietā *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua* (*Nicaragua v. United States of America*). para. 182.

⁴¹ *Ibid*, pp. 92-97, paras. 172-182

⁴² Verdross A. ‘*Jus Dispositivum and Jus Cogens in International Law*’ b.v. *American Journal of International Law*, 1966, p. 55, 59-50; Skat. arī Shaw M, *International Law*, Cambridge: 6th edn Cambridge University Press, 2008, p. 1123;

⁴³ U.N. Charter art. 2, paras. 1, 4, 7.

⁴⁴ *Ibid* art. 2, para. 1.

⁴⁵ *Ibid* para 7.

Profesors Tomass Mertens (*Thomas Mertens*) apgalvo, ka “šis formulējums, šķiet, norāda, ka Statūti nosaka skaidru izvēli par labu divpusējai beznosacījumu cieņai starp valstīm, izņemot VII nodaļas noteikumus.”⁴⁶

ANO Statūti kopumā atspoguļo mūsdienu *jus ad bellum*, kas nosaka, kad valsts var izmantot spēku,⁴⁷ saskaņā ar 2. panta 4. punktu: “Visas dalībvalstis savās starptautiskajās attiecībās atturas no spēka draudiem vai tā lietošanas kā pret jebkuras valsts teritoriālo neaizskaramību vai politisko neatkarību, tā arī jebkurā citā veidā, kas nav savienojams ar Apvienoto Nāciju mērķiem”.⁴⁸ Pastāv divas kontrastējošas 2. panta 4. punkta interpretācijas – plašā, kas vadās no uzskata, ka pants ir visaptverošs spēka lietojuma aizliegums; un šaurā, kas nosaka, ka spēka lietojumam ir jābūt ar konkrētām īpašībām, lai tas būtu aizliegts un uzskatāms par prettiesisku.⁴⁹ ANO Statūtu 2. panta 4. punkts ne tikai ievieša jaunu terminoloģiju, bet arī pirmo reizi izteica aizliegumu mūsdienīgā formā.⁵⁰ Šobrīd ANO Statūtu 2. panta 4. punkts tiek uzskatīts par vienu no galvenajiem starptautisko tiesību un attiecību pamatnormām un stūrakmeni.⁵¹

2.4. ANO Statūtu 2(4) panta aizlieguma izņēmumi

Statūti atļauj divus izņēmumus saistībā ar 2. panta 4. punktu attiecībā uz aizliegumu izmantot spēku. Pirmais izņēmums ir Drošības padomes atļautās darbības saskaņā ar ANO Statūtu VII nodaļu, bet otrais izņēmums ir darbības, kas ir saistītas ar valstu neatņemamam tiesībam uz individuālo un kolektīvo paš aizsardzību saskaņā ar ANO Statūtu 51. pantu vai starptautiskajām paražu tiesībām.⁵² Statūtu 24., 25. un 42. pants piešķir Drošības padomei ekskluzīvas tiesības autorizēt bruņota spēka lietošanu. Jo īpaši ANO Statūti neatzīst izņēmumu

⁴⁶ Mertens T, *Humanitarian Intervention: Legal and Moral Arguments*, in *Ethics Of Humanitarian Interventions* b.v. Georg Meggle ed., 2004, p. 217

⁴⁷ Int'l & Operational Law Dep't, The Judge Advocate Gen.'s Legal Ctr. & Sch., *Law Of Armed Conflict Deskbook* 30 (2013), p.35.

⁴⁸ U.N. Charter art. 2, para. 4.

⁴⁹ Ronzitti N, ‘The Current Status of Legal Principles Prohibiting the Use of Force and Legal Justifications of the Use of Force’ in M Bothe, ME O’Connell, N Ronzitti, *Redefining Sovereignty: The Use of Force after the Cold War*, New York: Transnational Publishers Inc., 2005, pp. 91, 94

⁵⁰ Bellamy AJ. *Responsibility to Protect, the Global Effort to End Mass Atrocities* Cambridge: Polity, 2009, p. 67

⁵¹ Henkin L, ‘The Reports of the Death of Article 2(4) Are Greatly Exaggerated’ b.v. 56 *American Journal of International Law*, 1971, p. 544.

⁵² *U.N. Charter* art. 51.

attiecībā uz humanitāro intervenci cilvēku ārkārtēju ciešanu gadījumos. VII nodaļā ir sniegts ietvars, lai risinātu miera apdraudējumu, miera pārkāpumu vai agresijas aktu.⁵³

Analīze sākas ar 39. pantu, kas paredz, ka Drošības padomei vispirms jānosaka, vai ir bijis miera apdraudējums, miera pārkāpums vai agresijas akts.⁵⁴ Ja DP konstatē, ka šīs prasības nav izpildītas, tā neveic sankcijas vai militāras darbības.⁵⁵ No otras puses, ja pastāv miera apdraudējums, miera pārkāpums vai agresijas akts, nākamais solis saskaņā ar VII nodaļas noteikumiem parasti ir tāda veida sankcijas, kādas ir atļautas 41. pantā, kurā ir uzskaitīti vairāki nemilitāri izpildes pasākumi, kas paredzēti starptautiskā miera un drošības atjaunošanai.

Tie ietver “pilnīgu vai daļēju ekonomisko sakaru, dzelzceļa, jūras, gaisa, pasta, telegrāfa, radio vai citu sazināšanās līdzekļu pārtraukšanu, kā arī diplomātisko attiecību pārtraukšanu.”⁵⁶ Tad, ja sankcijas nav veiksmīgas un Drošības padome var vienoties par darbības virzienu, saskaņā ar 42. pantu tā ir tiesīga pilnvarot militāru darbību, kuru īsteno spēki, kas tai pieejami saskaņā ar “īpašiem nolīgumiem” ar ANO dalībvalstīm, kā paredzēts 43. pantā.⁵⁷ Vairākums starptautisko tiesību zinātnieku atbalsta “tradicionālo” viedokli, ka spēku var lietot tikai leģitīmas paš aizsardzības gadījumā vai ar Drošības padomes autorizāciju.⁵⁸ Turpmākajās lapaspusēs Autore sniedz šo izņēmumu īsu aprakstu.

Paš aizsardzība ir viens no gadījumiem, kad spēka lietošana ir attaisnojama, valsts tiesību aizskāruma dēļ.⁵⁹ ANO Statūtu 51. pants nosaka, ka “Statūti nekādā mērā neaizskar valstu neatņemamās tiesības uz individuālo un kolektīvo paš aizsardzību, ja notiek bruņots uzbrukums Organizācijas dalībvalstij, līdz tam laikam, kamēr Drošības padome neveiks pasākumus, kas nepieciešami starptautiskā miera un drošības uzturēšanai.”⁶⁰ Tieši šo iemeslu valstis piesauc visbiežāk.⁶¹ Franču valodā pastāv juridisks termins “*droit naturel*”, jeb – “*inherent right*” angļu valodā. No tā varam secināt, ka tas ir “dabīgas”, citiem vārdiem sakot neatņemamas tiesības.

⁵³ *ibid* art. 39.

⁵⁴ *Ibid*.

⁵⁵ U.N. Charter art. 39.

⁵⁶ U.N. Charter art. 41.

⁵⁷ *Ibid*. art. 43.

⁵⁸ McWhinney E, ‘The Institut de Droit International Adopts Bruges Declaration on the Contemporary International Law on the Non-Use-of-Force and on Belligerent Occupation b.v. Chinese Journal of International Law, 2003, p. 568.

⁵⁹ Jessup PC, *A Modern Law of Nations, An Introduction*, USA: Archon Books, 1968, p. 163.

⁶⁰ UN Charter, Art. 51.

⁶¹ Gray C. *International Law and the Use of Force*. New York: 3rd edn Oxford University Press, 2008, p. 11;

Šie formulējumi liecina, ka Statūtos minētajām tiesībām uz paš aizsardzību piemīt paražu tiesību raksturs,⁶² un Statūti nav ietekmējuši tos negatīvā veidā, bet gan papildinājuši.⁶³ To apstiprināja, agrāk jau minētā, Starptautiskā tiesa *Nikaragvas* lietā, nospriežot, ka Statūtos apstiprinātās tiesības uz paš aizsardzību ir starptautisko tiesību paraža, kas eksistēja jau pirms pašu Statūtu pieņemšanas. Aizsardzības tiesības nav absolūtas, un tām ir raksturīgi tādi principi kā proporcionalitāte un nepieciešamība.

Arī par paš aizsardzības tiesību pamatiem un robežam starptautiskajā vidē turpinās asa diskusija. Joprojām rodas jautājumi par to, kad valstij rodas tiesības uz paš aizsardzību, un vai ir leģitīmi lietot spēku pirms paša uzbrukuma (*pre-emptive self-defence*).

Padomes lēmums ļaut valstīm uzsākt konkrētu rīcību attiecībā uz spēka lietošanu parasti sauc par “Drošības padomes autorizāciju”⁶⁴ Saskaņā ar Statūtu 23. pantu ANO Drošības padomei, kura ir viena no organizācijas pamatorgāniem, ir uzlikta “galvenā atbildība par starptautiskā miera un drošības uzturēšanu”. DP var noteikt “jebkura miera apdraudējuma, miera pārkāpuma vai agresijas akta esamību”.⁶⁵ Tā lemj par nepieciešamajiem pasākumiem, tajā skaitā spēka lietošanu, savukārt 25. pants uzliek pienākumu visām ANO dalībvalstīm atzīt un izpildīt Drošības padomes lēmumus. Spēka lietošanas jomā ir redzams, ka Statūti ir piešķirušī Drošības padomei ļoti plašas pilnvaras, kuras limitē vien pašas organizācijas dibināšanas līgums.⁶⁶ Diemžēl problēma ir tā, ka praksē šīs pilnvaras pildīšanā bieži mēdz rasties nopietnas problēmas. Autore ir secinājusi, ka problēmas ir radušās nevis normatīvā regulējuma trūkuma dēļ, bet tādēļ, ka regulējums netiek izmantots efektīvi politisku iemeslu dēļ.

Statūtu 2. panta 7. daļa nosaka pamatprincipu, ka ANO nedrīkst iejaukties lietās, kas pēc savas būtības ietilpst jebkuras valsts iekšējā kompetencē, tomēr tajā pašā laikā ietver atrunu uz septītā nodaļā norādītiem piespiedu līdzekļiem. Tas atkal apstiprina agrāk teikto un liecina

⁶² McKeever D, ‘The Contribution of the International Court of Justice to the Law on the Use of Force: Missed Opportunities or Unrealistic Expectations’ b.v. 78 *Nordic Journal of International Law*, 2009, pp. 361, 367..

⁶³ Brownlie I, *International Law and the Use of Force by States’ Revisited*. b.v. *Chinese Journal of International Law*, 2002, pp. 1, 7.

⁶⁴ Ronzitti N, ‘The Current Status of Legal Principles Prohibiting the Use of Force and Legal Justifications of the Use of Force’ in M Bothe, ME O’Connell, N Ronzitti, *Redefining Sovereignty: The Use of Force after the Cold War*, New York: Transnational Publishers Inc., 2005, pp. 91, 107.

⁶⁵ UN Charter, Art. 23.

⁶⁶ UN Charter, Art 24., Art. 25

par to, ka Drošības padome ir tiesīga autorizēt humanitāro intervenci.⁶⁷ Vēsturiski sanāca, ka DP, 1950. gadā pirmo reizi autorizējot valstis lietot spēku Korejā, visai plaši interpretēja Statūtu VII nodaļu,⁶⁸ īpaši nenorādot, uz kādiem pamatiem lēmums tiek pieņemts, vien vispārējā veidā atsaucoties uz pantiem par piespiedu līdzekļu piemērošanu, kas ietverti VII nodaļā.⁶⁹ Līdz pat Aukstā kara beigām, proti 20. gadsimta 90. gadiem, šī bija vienīgā šāda veida autorizācija. Tomēr iepriekšēja gadsimta beigās Drošības padome sākusi izsniegt spēka lietošanas atļaujas arvien biežāk.⁷⁰

Uz pantu pieņemšanas brīdī 1945. gadā, autoriem bija noformējusies iecere, ka pašas Drošības padomes rīcībā būs sava regulāra armija, kuru padome varēs izmantot, lai pārtrauktu cilvēktiesību aizskārumus un nodrošinātu starptautisko mieru un drošību.⁷¹ Diemžēl praksē šo ideju nav izdevies realizēt, un iznākumā DP ir atkarīga no valstu labprātīgas politiskas gribas rīkoties,⁷² jo piespiedu līdzekļus, kurus attaisno Drošības padomes izsniegtais mandāts vai autorizācija, izpilda tikai brīvprātīgās valstis.

Bez šaubām lēmumu par autorizācijas pieņemšanu apgrūtina piecu pastāvīgo locekļu “bloķēšanas” tiesības,⁷³ kas ļauj šīm valstīm uzlikt *veto* lēmuma pieņemšanai. Veto tiesības tika piešķirtas diezgan praktisku iemeslu dēļ – pirmkārt, Otro pasaules karu uzvarējušās valstis uz to uzstāja; otrkārt, Statūtu autori apzinājās, ka vismaz tuvākajā nākotnē tieši šīs būs tās valstis, kas sniegs vislielāko finansiālo un militāro atbalstu organizācijas darbībai; treškārt, pat ja šīm valstīm nebūtu veto tiesības, tās tik un tā pretosies lēmumiem, kas tās valstis neapmierina un tas, savukārt, var novest līdz nākamajam pasaules karam.⁷⁴ ANO Statūtu autori nemaz nav paredzējuši, kādus sarežģījumus nākotnē radīs veto tiesības.

⁶⁷ Welsh J, ‘The Security Council and Humanitarian Intervention’ in V Lowe, A Roberts, J Welsh, D Zaum (eds), *The UN SC and War: The Evolution of Thought and Practice since 1945*, New York: Oxford University Press, 2008, pp. 535, 537.

⁶⁸ UNSC Res. S/Res84 (7 July 1950).

⁶⁹ Gray C. *International Law and the Use of Force*. New York: 3rd edn Oxford University Press, 2008 pp. 589, 606-607.

⁷⁰ *Ibid*, pp. 607-608.

⁷¹ UN Charter Art. 43.

⁷² Frowein J, Kirsch N, ‘Article 43’ in B Simma (ed) *The Charter of the United Nations A Commentary*, New York: Oxford University Press 2nd edn, 2002, pp. 760-763.

⁷³ Saskaņā ar Statūtu 23. panta pirmo daļu, Ķīna, Francija, Krievija, Lielbritānija un ASV.

⁷⁴ Russett B, Starr H, Kinsella D, *World Politics, The Menu for Choice*, Canada: 9th edn Wadsworth, 2010, p. 63.

Kā par to liecina vēsture, veto tiesības ir primārais iemesls problēmās taisnīga rezultāta sasniegšanā. Pieminēšanas vērts ir 1968. gadā PSRS iebrukums Čehoslovākijā. Lielākā daļa Drošības padomes valstu, uzskatīja, ka ir pārkāpts 2(4) pantā ietvertais spēka lietošanas aizliegums, tomēr PSRS veto tiesību izmantošanas dēļ, visas pūles pieņemt rezolūciju šajā sakarā tika sagrautas⁷⁵. Īpaši izveidota un pieņemta Rezolūcija “Vienoti mieram”, kas ļāva Ģenerālai asamblejai sniegt rekomendācijas dalībvalstīm gadījumos, kad Drošības padome nespēj rīkoties kāda pastāvīgā locekļa *veto* dēļ, prominenti un pārliecinoši ilustrē problēmas nopietnību⁷⁶ – tas bija mēģinājums aizpildīt caurumus ANO Statūtu kopējās drošības sistēmā Aukstā kara tumšākajā periodā,⁷⁷ kas atkal liecina, ka piešķirtas pastāvīgiem padomes locekļiem veto tiesības, lai bloķētu rezolūciju pieņemšanu, ir primārais iemesls, kādēļ pastāv neautorizētas intervences gadījumi. Neskatoties uz katrā atsevišķā gadījumā acīmredzamu valstu, kas vēlas sankcionēt spēka lietošanu humanitāros nolūkos, pārsvaru Drošības padome ir rīkoties nespējīga un netiesīga viena vai vairāku pastāvīgo locekļu dēļ un problēma nav ar tiesībām, bet gan ar valstu politisko gribu rīkoties.⁷⁸

Autore ir secinājusi, ka galvenais nesankcionētas HI iemesls ir Drošības padomei piešķirtas ekskluzīvas tiesības autorizēt bruņotu HI un pastāvīgo locekļu politiskas gribas nesaskaņa. ANO Statūti neatzīst izņēmumu attiecībā uz vienpusēju humanitāro intervenci cilvēku ārkārtēju ciešanu gadījumos un līdz ar to tiek bloķēta iespēja palīdzēt humanitāras krīzes upuriem.

⁷⁵ Higgins R, ‘The Legal Limits to the Use of Force by Sovereign States United Nations Practice’ b.v. 37 British Yearbook of International Law, 1961, pp. 269, 284-285.

⁷⁶ UNGA Res. 377 (V).Uniting for Peace Resolution (3 Nov. 1950)

⁷⁷ Simma B, ‘NATO, the UN and the Use of Force: Legal Aspects’ b.v. 10 European Journal of International Law, 1999, pp. 1, 17.

⁷⁸ Gray C, ‘The Charter Limitations on the Use of Force: Theory and Practice’ in V Lowe, A Roberts, J Welsh, D Zaum (eds), The UN SC and War: The Evolution of Thought and Practice since 1945, New York: Oxford University Press, 2008, pp. 86, 96.

3. R2P

3.1. Vēsturiskais pamats

Ļoti ilgu laiku – gadsimtiem ilgi, sākot ar modernās valstu sistēmas parādīšanos 1600. gados – valdīja uzskats, ka valsts suverenitāte ir atļauja nogalināt, ka tā nav neviena cita, bet gan pašu valstu darīšana, ja valstis slepkavo vai piespiedu kārtā pārvieto lielu skaitu savu pilsoņu, vai ļauj savā zemē vienai grupai izdarīt nežēlīgus noziegumus pret citu grupu.

Pēc Otrā pasaules kara un Hitlera īstenotā holokausta noteikti tika gūti zināmi panākumi, apstrīdot šo absolūto valsts suverenitātes koncepciju, atzīstot indivīda un grupu tiesības ANO Statūtos un jo īpaši Vispārējā deklarācijā, kā arī atzīstot jēdzienu “noziegumi pret cilvēci” Nirnbergas Tribunāla hartā 1945. gadā un parakstot Konvenciju par genocīdu 1948. gadā.⁷⁹

Tomēr uz Aukstā kara gadiem joprojām attiecās ANO Statūtu 2. panta 7. punkts, kas iekļāva neiejaukšanās principu. Visā ANO pastāvēšanas pirmajā pusgadsimtā valdīja uzskats, ka pat nežēlīgi masveida noziegumi, piemēram, Kambodžas nāves lauki, nav pārējās pasaules darīšana.

Tas mainījās līdz ar “Aukstā kara beigām, kad dominējošie bezrūpīgie pieņēmumi par neiejaukšanos beidzot tika pakļauti izaicinājumiem kā nekad agrāk”. Tomēr Evanss (*Evans*) ar nožēlu konstatē, ka “vecie neiejaukšanās paradumi nomira ļoti smagi”, un norāda uz ANO neveiksmēm Somālijā, Ruandā un Srebrenicā Bosnijā.⁸⁰

Laika posmā no 1994. gada aprīļa līdz jūlijam tika noslepkavoti apmēram 800 000 Ruandas bērnu, sieviešu un vīriešu viņu etniskās piederības dēļ.⁸¹ Šo cilvēku ciešanas bija neizmērojamas, un viņu ienaidnieki bija neatlaidīgi: “Ģimenes tika slepkavotas savās mājās, karavīri un milicija vajāja cilvēkus, kad viņi bēga pāri laukiem un caur mežiem, it kā viņi būtu dzīvnieki.”⁸² Ciešanām turpinoties, ANO Drošības padome strīdējās par to, vai vardarbība

⁷⁹ Evans G “The Responsibility to Protect: An Idea Whose Time Has Come...and Gone?” b.v. *International Relations* 22 (3), 2008, pp. 283-285.

⁸⁰ Evans G “The Responsibility to Protect: An Idea Whose Time Has Come...and Gone?” b.v. *International Relations* 22 (3), 2008, pp. 294-298.

⁸¹ Jeremy A. Haugh, *Beyond R2P: A Proposed Test for Legalizing Unilateral Armed Humanitarian Intervention*, 221 *MIL. L. REV.* 1 (2014) p. 1

⁸² President William Jefferson Clinton, *Address to Genocide Survivors at the Airport in Kigali, Rwanda* (Mar. 25, 1998), available at https://www.youtube.com/watch?v=R_6CFNwJ9ww.

Ruandā patiesībā ir genocīds.⁸³ Desmit gadus vēlāk daudzas no šīm darbībām tika plaši atkārtotas, kā arī notika sistemātiskas izvarošanas, slepkavības un tika iznīcināti ciemati – šoreiz Sudānas Darfūras reģionā.⁸⁴

ANO iesaistījās tādos pašos strīdos par vardarbības mērogu un to, vai tas bija genocīds.⁸⁵ Attiecībā uz Ruandu un Sudānu Drošības padome savlaicīgi neapstiprināja atbilstošu bruņotu iejaukšanos, lai novērstu ciešanas. ANO sistēma, kurā vienīgās likumīgās bruņotās humanitārās intervences ir tās, kuras apstiprinājusi Drošības padome, ir izraisījusi neaizsargātu iedzīvotāju neatbilstošu aizsardzību.⁸⁶

Pēc šīm neveiksmēm slepkavošana un etniskā tīrīšana atsākās Kosovā 1999. gadā, un, ņemot vērā Drošības padomes paralīzi, šoreiz rīkojās brīvprātīgā koalīcija, taču tādā veidā, kas izaicināja visu intervences drošības sistēmas integritāti.

Tieši iejaukšanās Kosovā bez Drošības padomes apstiprinājuma izraisīja kaislīgas diskusijas par humanitāro intervenci.

2001. gadā pēc kara Kosovā, kad pirmo reizi tika izteikts jēdziens “pienākums aizsargāt”, izrādījās, ka pieaugošais pieprasījums pēc tiesībām uz humanitāro iejaukšanos var nenovēršami graut Apvienoto Nāciju autoritāti un struktūras. Pirmkārt, tika apgalvots, ka ANO Drošības padome nav piemērota kā galīgais šķīrējtiesnesis jautājumā par likumīgu militārā spēka izmantošanu, piedāvājot neatkarīgus kritērijus spēka izmantošanas “likumības” vērtēšanai. Otrkārt, tika apgalvots, ka suverēnās līdztiesības jēdziens, ANO starptautiskās tiesiskās kārtības pamats, vairs nešķīta piemērots, kad dažas valstis ļaunprātīgi izmantoja savas suverēnās tiesības, lai pieprasītu nosodāmību par masveida zvērībām un cilvēktiesību pārkāpumiem.⁸⁷

Pēc Kosovas iejaukšanās aizstāvji apgalvoja, ka “mēs saskārāmies ar sāpīgu dilemmu būt nosodītiem, ja mēs darīsim, un nosodītiem, ja mēs nedarīsim”.⁸⁸ Iejaukšanās nozīmētu starptautisko tiesību aktu pārkāpšanu un ANO Statūtu kārtības graušanu, savukārt

⁸³Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the United Nations Secretary-General, pp. 301-05, 320-321 (Jan. 25, 2005)

⁸⁴ Ibid

⁸⁵ Ibid

⁸⁶Report of the Secretary General's High-Level Panel on Threats, Challenges and Change, 'A More Secure World: Our Shared Responsibility' (Dec. 2, 2004) UN Doc A/59/565, Pieejams: <https://www.un.org/en/peacebuilding/pdf/historical/hlp-more-secure-world.pdf>. [Skatīts: 12.04.2021]

⁸⁷ Chandler D. R2p or not r2p more statebuilding, less responsibility. Global Responsibility to Protect, (Issues 1-2), b.v. b.i. 2010, pp. 161-166.

⁸⁸Thakur R and Schnabel A, 'Unbridled Humanitarianism: Between Justice, Power and Authority', in A. Schnabel and R. Thakur (eds.), Kosovo and the Challenge of Humanitarian Intervention, Tokyo: UN Press, 2000, p. 497.

neiejaukšanās nozīmētu līdzdalību cilvēktiesību pārkāpumos, paliekot malā nežēlīgu noziegumu priekšā. Sākotnējais ceļš virzībai uz priekšu bija apgalvot, ka steidzamas humanitāras iejaukšanās gadījumos valstis varētu veikt piespiedu militāru darbību, kas tiktu uzskatīta par starptautiski tiesisku.

Starptautiskā intervences un valstu suverenitātes komisija centās uzlabot pašreizējo starptautisko sistēmu, tomēr tai izdevās mainīt ļoti maz. Ziņojumā ar nosaukumu "Pienākums aizsargāt" (*R2P*) Starptautiskā intervences un valstu suverenitātes komisija izklāstīja tiesiskas bruņotas humanitārās intervences noteikumus. Tomēr Starptautiskā intervences un valstu suverenitātes komisija saglabāja *status quo* attiecībā uz pilnvarām iejaukties, izsakot priekšroku daudzpusībai, pieprasot Drošības padomes apstiprinājumu intervences pasākumiem.

Arturs Leffs (*Arthur Leff*), Jēla Universitātes tieslietu skolas profesors, pauda domu, ka tad, kad cilvēki kaut kur pasaulē cieš, starptautiskajai sabiedrībai būtu jārikojas, lai to izbeigtu, neatkarīgi no politiskajiem ierobežojumiem vai starptautisko tiesību ierobežojumiem.

Pēc Lefa uzskata, ka nepieciešamība palīdzēt cietušajiem cilvēkiem pārspēj visus iespējamus tiesiskos iebildumus, 1968. gadā viņš rakstīja *New York Times* par bērniem, kas cieš Biafrā:

"Es neko daudz nezīnu par attiecīgajiem likumiem [par humanitārajām intervencēm] ...Man daudz nerūp ne starptautiskie tiesību akti, ne Biafra vai Nigērija. Biafrā mirst zīdaiņi.... Mums joprojām ir pārtika eksportam. Piegādāsim to viņiem jebkādā veidā, kādā varam to izdarīt, noņemot no debesīm, izkraujot no kara kuģiem, aizšaujot ar lielgabaliem, ja vien tas darbosies. Es nedomāju, ka zīdaiņu barošanai ir nepieciešamas lielas politiskās izmaksas, bet ja tādas ir, segsim tās. Ja mūs ienīdīs, tas ir visjaukākais pamatojums. Aizmirstiet visas blēņas par starptautiskajām tiesību normām, suverenitāti un pašnoteikšanos, visus šīs abstraktās muļķības: mazuļi mirst no bada..."⁸⁹

Profesora Lefa emocionālais arguments ir pārlicinošs, tomēr tas nav likums. Likums ir un ir bijis tāds, ka ANO Statūti aizliedz vienpusēju bruņotu humanitāro intervenci (*UAI*).⁹⁰

⁸⁹Farer T, *Humanitarian Intervention: The View from Charlottesville*, in *Humanitarian Intervention And The United Nations*, b.v. Richard B. Lillich ed., 1973, p 151

⁹⁰U.N. Charter art. 2, para. 4.

Autore ir secinājusi, ka suverenitātes jēdziena reformēšanas un ANO sistēmas rašanas pamats ir bijis spilgts vēsturisks notikums – Otra pasaules kara beigas. Tāpat neiejaukšanas principa reformēšanas iemesls ir bijis Padomju Savienības sabrukums un līdz ar to Auksta kara beigas. Autoresprāt, starptautiska sabiedrība ir nonākusi, ja tā var teikt, “stagnācijas periodā”, kur pagaidām nav iespējams atrisināt izveidojušos humanitāras intervences problēmu. Autore piekrit Profesora Lefa līdzietīgumam un emocionālajam viedoklim, tomēr apzinās, ka tā ir pretrunā ar ANO statūtiem. Pagaidām valstu vairākums atzīst DP kā vienīgo autoritatīvo institūciju, kas var autorizēt bruņoto HI. Izveidojušos problēmu ar neautorizētam HI varētu atrisināt tikai kāds spilgts vēsturisks notikums, kas daļēji vai pilnībā mainītu pašreizējo sistēmu. Autore uzskata, ka pašlaik starptautiskas sabiedrības vairākums atbalsta daudzpusējo HI, tā ir ar Drošības padomes atļauju veikta HI, neviss vienpusējo tieši “iegansta dilemmas” dēļ. Valstu vairākumam ir bažas, ka kāda spēcīga valsts var izmantot vienpusējo HI, lai īstenotu savas politiskas intereses, aizsargājoties ar R2P retoriku.

3.2. R2P doktrīnas ģenēze

Pirmo reizi R2P koncepcija tika izvirzīta 2001. gadā Intervences un valsts suverenitātes starptautiskās komisijas (*ICISS*) ziņojumā. Komisija tika izveidota ar Kanādas valdības finansiālu atbalstu,⁹¹ un tās mērķis bija atrast atbildi uz toreizēja ANO ģenerālsekretāra Kofi Annana (*Kofi Annan*) jautājumu⁹² un piedāvāt jaunu pieeju, kas samierinātu un atrisinātu saspringtās “attiecības” starp valstu suverenitātes principu un humanitāro intervenci.⁹³ 2000. gadā Kofi Annana uzdotais jautājumu izskanēja šādi – kā starptautiskajai sabiedrībai reaģēt uz tādiem notikumiem Ruandā un Darfūrā, ja humanitārā intervence patiesi ir “nepieņemams uzbrukums valsts suverenitātei”. Laikā gaitā ieviesa jaunu terminoloģiju un vārdu savienojumu “humanitārā intervence” aizvietoja ar “R2P.”⁹⁴ Jaunā doktrīna izraisīja asu diskusiju un veicināja dramatisko attīstību starptautiskajās tiesībās, par to liecina gan jaunie pieņemtie dokumenti, gan daudzu zinātnieku raksti un pētījumi.

⁹¹ Axworthy L, *Navigating a New World: Canada's Global Future*, Toronto: Alfred A Knopf, 2003, p. 191

⁹² Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty, ‘The Responsibility to Protect’ (Dec. 1, 2001), p.2, paras.1.6-1.7.

⁹³ Thakur R, *The United Nations, Peace and Security: From Collective Security to Responsibility to Protect*, Cambridge: Cambridge University Press, 2006, p. 245.

⁹⁴ Report of the Secretary-General, *‘We the Peoples’ The role of the United Nations in the 21st Century* (2000)

Neskatoties uz nevienprātību, diskusijām, aizdomām un šaubām, doktrīnas koncepciju atbalstīja 2005. gada ANO Vispasaules samitā.⁹⁵ Par pienākuma aizsargāt doktrīnas pamatdokumentiem tiek uzskatīti 2001. gada *ICISS* ziņojums,⁹⁶ 2004. gada Augstā līmeņa paneļa par draudiem, izaicinājumiem un pārmaiņām ziņojums,⁹⁷ 2005. gada Vispasaules samita gala dokuments,⁹⁸ ka arī viens no pēdējiem ANO dokumentiem, kas saistīti ar R2P - 2009. gada ANO ģenerālsekretāra ziņojums Par pienākuma aizsargāt ieviešanu⁹⁹. Jaunā doktrīna ar katru jaunpieņemtu dokumentu, tika traktēta savādāk, kļūstot arvien skaidrāka un tas "siluets" izteiksmīgāks.¹⁰⁰

ICISS sadalīja R2P trijās daļās – pienākumā novērst, pienākumā reaģēt un pienākumā atjaunot¹⁰¹. Pienākums reaģēt ietver arī spēka lietošanu, lai pārtrauktu cilvēktiesību aizskārumus, un pēc būtības ir gandrīz identisks humanitārajai intervencei. *ICISS* savā dokumentā uzsvēra, ka ANO Drošības padomei šādos gadījumos ir primāra autoritāte, tomēr ziņojumā tika apskatīti arī gadījumi, kad padome nevar pieņemt lēmumu kāda locekļa veto tiesību īstenošanas dēļ; šādos gadījumos tiek rekomendētas divas alternatīvas – vai nu vērsties ar jautājumu pie Ģenerālās Asamblejas, vai nu lietot spēku caur reģionālajām organizācijām un jau *post factum* mēģināt saņemt Drošības padomes autorizāciju¹⁰². Tajā pašā laikā komisija nepauda viedokli, ka intervences, kas saņem atļauju jau pēc pašas intervences īstenošanas, ir nelegālas *per se*, un izskatās, ka *ICISS* ziņojuma vispārēja nostāja liecina par to, ka, komisijasprāt, ārkārtīgas ciešanas un cilvēktiesību aizskāruma situācijā labāk ir īstenot neautorizēto intervenci nekā neīstenot to vispār. Savā ziņojumā Ģenerālsekretārs Annans

⁹⁵ UNGA Res A/Res/60/1, 2005 World Summit Outcome, (24 Oct. 2005), arts 138-139

⁹⁶ *Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty, 'The Responsibility to Protect' (Dec. 1, 2001).*

⁹⁷ Report of the Secretary General's High-Level Panel on Threats, Challenges and Change, 'A More Secure World: Our Shared Responsibility' (Dec. 2, 2004) UN Doc A/59/565, p. 8.

⁹⁸ UNGA Res A/Res/60/1, 2005 World Summit Outcome (24 October 2005), arts.138-139.

⁹⁹ Report of the Secretary-General, 'Implementing the Responsibility to Protect' UN Doc A/ 63/677 (Jan. 12, 2009).

¹⁰⁰ Stahn C, *Responsibility to Protect: Political Rhetoric or Emerging Legal Norm*, AM. J. INT'L L. b.v. Cambridge University Press, 2007, pp. 99, 102.

¹⁰¹ *Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty, 'The Responsibility to Protect' (Dec. 1, 2001).*p.17, para. 2.29.

¹⁰² *Ibid*, pp. 53-54, paras. 6.28-6.35.

uzsvēra, ka bruņota intervence ir pieļaujama vienīgi kā pēdējais rīks un to var veikt tikai Drošības padome.¹⁰³

Pēc intensīvas lobēšanas un politiski asām un saspringtām diskusijām "Pienākums aizsargāt" bija iekļauts ANO Vispasaules samita gala dokumentā, kurā valstis piekrita tam, ka tām ir pienākums aizsargāt *savus* iedzīvotājus no genocīda¹⁰⁴, kara noziegumiem, etniskās tīrīšanas un noziegumiem pret cilvēci, kā arī izteica gatavību rīkoties caur Drošības padomi, ja mierīgā ceļā nebūtu iespējams piespiest citas valstis ievērot viņu pašu pienākumu aizsargāt savu tautu.

3.2.1. ICISS ziņojums

Pienākums aizsargāt civiliedzīvotājus tika noteikts pēc Ruandas un Balkānu 90.-to gadu genocīdiem. Šie notikumi priekšplānā izvirzīja jautājumu par civiliedzīvotāju aizsardzību bruņotu konfliktu laikā un pamudināja starptautisko sabiedrību apspriest, kā efektīvi reaģēt, saskaroties ar sistemātiskiem un rupjiem cilvēktiesību pārkāpumiem.

Doktrīna "Pienākums aizsargāt" (*R2P*) pirmo reizi tika ieviesta 2001. gadā Starptautiskās intervences un valsts suverenitātes komisijas ziņojumā. Komisija tika izveidota, reaģējot uz ANO ģenerālsekretāra Kofi Annana jautājumiem par to, kad starptautiskā sabiedrība varētu iejaukties humanitāros nolūkos. Komisija atbildēja, no jauna raksturojot suverenitāti balstoties uz atbildību, nevis kontroli. Komisijas izvirzītā teorija noteica, ka valstīm ir pienākums aizsargāt savus pilsoņus no katastrofām, no kurām var izvairīties, piemēram, masu slepkavībām, izvarošanas vai bada. Gadījumos, kad valstis nespēj vai nevēlas to darīt, civiliedzīvotāju aizsardzība jāveic plašākai valstu kopienai. Tomēr saskaņā ar ANO sistēmu un starptautiskajiem tiesību aktiem nepastāv konvencijas vai līgumi, kas skaidri ļautu starptautiskajai sabiedrībai iejaukties, lai aizsargātu civiliedzīvotājus.¹⁰⁵

R2P principa mērķis ir nodrošināt likumīgu un ētisku pamatu humanitārajai intervencei. Tomēr nepastāv vienprātība par termina "pienākums aizsargāt" precīzu nozīmi vai definīciju. Komisijas galvenais mērķis bija ietvert jēdzienu, kura mērķis ir atrisināt juridiskās, ētiskās un politiskās dilemmas par humanitāro iejaukšanos starptautiskajās attiecībās. Sakarā ar

¹⁰³ Report of the Secretary-General, 'In Larger Freedom: towards development, security and human rights for all' UN Doc A/59/2005 (Mar. 21, 2005), para. 135.

¹⁰⁴, UNGA Res A/Res/60/1, 2005 World Summit Outcome, (24 October 2005), arts.138-139.

¹⁰⁵Fellmeth A. "Questioning Civilian Immunity." b.v. Texas International Law Journal 43, no. 3 b.g., p 455

civiliedzīvotāju drošību kara laikā Komisija izvirzīja šādus ierosinājumus: pārdefinēt suverenitāti, koncentrējoties uz atbildību, nevis kontroli, un pārlīkt uzsvāru no politiski un juridiski nevēlamām tiesībām iejaukties ar humanitāriem mērķiem uz mazāk konfrontējošu ideju par pienākumu aizsargāt. Attēlojot *R2P* principu kā “pienākumu” pret cilvēci, Komisija skaidri norādīja, ka jautājumi, kas ietekmē valsts pilsoņu un pavalstnieku dzīvi, vairs nav tikai vietējā valdnieka ziņā.¹⁰⁶

Lai veiksmīgi atrisinātu šīs pieejas radīto iejaukšanās un suverenitātes jautājumu, Komisija ievieša pienākuma papildu jēdzienu, saskaņā ar kuru pienākums aizsargāt tiek dalīts ar nacionālo valsti un starptautisko sabiedrību. Šī pieeja parāda pieaugošo starptautisko tiesību pārveidošanos no uz valsti un valstošo eliti balstītas noteikumu sistēmas normatīvajā regulējumā, kas izstrādāts civiliedzīvotāju aizsardzībai.¹⁰⁷

Komisija norādīja, ka galvenais pienākums aizsargāt ir nācijai, kuras iedzīvotājus tiešā veidā skar konflikti vai masveida cilvēktiesību pārkāpumi, un ka valstij ir ārējā atbildība attiecībā uz starptautisko sabiedrību. Šīs divkāršās atbildības pārkāpums galu galā varētu likt rīkoties plašākai valstu kopienai, lai atbalstītu iedzīvotājus, kas ir briesmās vai nopietni apdraudēti. Saskaņā ar papildinošo koncepciju Komisija izklāstīja trīs galvenos apstākļus, kādos plašāka starptautiskā sabiedrība var iesaistīties, lai palīdzētu aizsargāt attiecīgās valsts civiliedzīvotājus. Šie apstākļi ir šādi: 1) ja konkrēta valsts acīmredzami nevēlas vai nespēj pildīt savu pienākumu aizsargāt; 2) ja konkrētā valsts pati ir faktiskā nežēlīgu noziegumu izdarītāja; 3) ja cilvēkus, kas dzīvo ārpus konkrētas valsts, tieši apdraud tajās notiekošās darbības. Līdzekļu izvēle *R2P* principa īstenošanai tika atstāta ieinteresēto pušu ziņā, un tā varēja notikt dažādos veidos, piemēram, kā humanitārā palīdzība, ekonomiskā palīdzība un militārā iejaukšanās.¹⁰⁸

Komisija precizēja, ka Drošības padomei jābūt pirmajai instancei visos jautājumos, kas saistīti ar militāru iejaukšanos humanitāros nolūkos. Komisija kategoriski neizslēdza iespēju, ka pienākumu aizsargāt var uzņemties ANO Ģenerālā asambleja, reģionālās pārvaldes struktūras vai valstu koalīcijas, ja Drošības padome nerīkojas nekavējoties. Tika noteikti seši starptautiskās sabiedrības iejaukšanās leģitimitātes kritēriji: pareiza institūcija, taisnīgs

¹⁰⁶ Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty, ‘The Responsibility to Protect’ (Dec. 1, 2001) p. 1-16.

¹⁰⁷ Evans G. "From Humanitarian Intervention to the Responsibility to Protect." *b.v. International Law Journal* 3.2, 2006, p 45

¹⁰⁸ Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty, ‘The Responsibility to Protect’ (Dec. 1, 2001) p. 34

iemesls, pareizs nodoms, vērsšanās pēc palīdzības, līdzekļu samērīgums un saprātīgas izredzes gūt panākumus. Ziņojumā arī norādīts, ka starptautiskajai sabiedrībai ir pienākums novērst cilvēktiesību pārkāpumus krīžu skartajās vietās (pienākums novērst un reaģēt) un atjaunot sabiedrības pēc bruņotiem konfliktiem (pienākums atjaunot).¹⁰⁹

3.2.2. Augsta līmeņa paneļa ziņojums

Augsta līmeņa paneļa ziņojums attiecas uz spēka lietošanu sadaļā ar nosaukumu “Apvienoto Nāciju Organizācijas Statūtu VII nodaļa, iekšējie draudi un pienākums aizsargāt”. Ekspertu grupas ziņojumā pienākums aizsargāt nav precīzi definēts. Tāpat kā Starptautiskā intervences un valstu suverenitātes komisija, arī Augsta līmeņa ekspertu grupa atzina, ka katrai valstij ir īpašs pienākums pret tās pilsoņiem. Tomēr tā vienlaikus atsaucās uz katras valsts kolektīvu “pienākumu aizsargāt”, kad runa ir par cilvēkiem, kuri cieš katastrofā, no kuras var izvairīties (masveida slepkavības un izvarošanas, etniskās tīrīšanas ar piespiedu izraidīšanu un teroru, kā arī mērķtiecīga mērdēšana badā un pakļaušana slimībām).

Atsauce uz “katras valsts” pienākumu var tikt interpretēta dažādi. No vienas puses, to varētu uzskatīt par atgādinājumu par starptautisko saistību *erga omnes* dabu, piemēram, saistību attiecībā uz genocīdu, spīdzināšanu un nopietniem Ženēvas konvenciju pārkāpumiem. No otras puses, šo pieeju varētu uzskatīt par plašāku “pienākuma” definīciju, saskaņā ar kuru uzņēmēja valsts pienākums pāriet visām citām valstīm gadījumos, kad uzņēmēja valsts nespēj vai nevēlas pildīt savu pienākumu pret saviem pilsoņiem.¹¹⁰ Pēdējais formulējums ievērojami paplašinātu valsts atbildības tiesību parametrus, jo valsts primārais pienākums pret saviem pilsoņiem, šādi domājot, tiktu papildināts ar visu suverēnu valdību atbildības daļu cilvēku katastrofu priekšā.

Saskaņā ar šo ziņojumu pienākums aizsargāt ir tieši saistīts ar Drošības padomi un kolektīvo drošības sistēmu. Panelis paziņoja, ka Drošības padomei ir ne tikai pilnvaras rīkoties, lai apturētu humanitārās krīzes, bet tai ir arī noteikts pienākums to darīt. Saskaņā ar ekspertu

¹⁰⁹ *The Responsibility to Protect*, Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty (Ottawa: International Development Research Centre for ICISS 2001) p. 19-54

¹¹⁰ Jose-Thota, B. "The Ambiguous Civilian: Challenges to the Civilian Immunity Norm." b.v. International Studies Association Press, 2007, p 5.

grupas ziņojumu Drošības padome vienmēr var atļaut militārās darbības atbilstīgi VII nodaļai, lai novērstu katastrofālās iekšējās kļūdas, ja tā ir gatava paziņot, ka lietu stāvoklis apdraud starptautisko mieru un drošību. Šīs daļas mērķis bija mudināt Drošības padomi piešķirt ANO kolektīvajai sistēmai līdzekļus efektīvai darbībai humanitārās krīzes gadījumos.

Pretēji Valsts un suverenitātes komisijai ekspertu grupas ziņojumā nav uzsvērts, ka starptautisku pienākumu aizsargāt kara upurus varētu izmantot spējīgu un gribīgu vai reģionālu organizāciju koalīcijas bez ANO Drošības padomes atļaujas. Tas bija paredzēts, lai uzlabotu starptautiskās sabiedrības iejaukšanās mehānismus pēc Amerikas intervences Irākā 2003. gadā.¹¹¹

Autore ir secinājusi, ka katrs no R2P pamatdokumentiem traktē Pienākumu savādāk, un ka Komisijas un Paneļa viedokļi atšķirās attiecībā uz jautājumu, vai ir pieļaujama vienpusēja bruņota humanitāra intervence (*UAI*).

3.2.3. 2005. gada Vispasaules samita rezultātus apkopjošais dokuments

Iepriekšminētās sanāksmes laikā valstu atšķirīgās nostājas attiecībā uz pienākumu aizsargāt kļuva arvien pamanāmākas. Dažas valstu delegācijas paziņoja, ka *R2P* princips ir pārāk neskaidrs un pastāv risks, ka to ļaunprātīgi izmantos. Citi apšaubīja tā saderību ar ANO Statūtiem, apgalvojot, ka saskaņā ar starptautiskajām tiesībām nav kopīga pienākuma, izņemot valsts pienākumu aizsargāt savus iedzīvotājus un ANO institucionālā pienākuma uzturēt starptautisko mieru un drošību. Piemēram, ASV stingri noraidīja ideju par ANO vai trešās puses juridisku pienākumu iejaukties bruņotā konfliktā, lai aizsargātu civiliedzīvotājus. Tā vietā ASV ierosināja uztvert *R2P* principu kā starptautiskās sabiedrības “morālu pienākumu” izmantot atbilstošus diplomātiskus, ekonomiskus, humanitārus un citus miermīlīgus iejaukšanās veidus, lai aizsargātu iedzīvotājus no “zvērībām”, nedefinējot termina nozīmi šajā kontekstā.

¹¹¹ Jones S, "Has Conduct in Iraq Confirmed the Moral Inadequacy of International Humanitarian Law? Examining the Confluence between Contract Theory and the Scope of Civilian Immunity during Armed Conflict." *b.v. Duke Journal of Comparative & International Law* 16, no. 2, b.g. p. 255

Neskatoties uz šīm atšķirīgajām pozīcijām, valstis izvairījās ierobežot *R2P* principu tikai ar morālu jēdzienu. Tomēr galīgais dokuments atspoguļo nepārtrauktu dalījumu un neskaidrības par doktrīnas nozīmi. Dokumenta 139. punktā ir teikts, ka “starptautiskajai sabiedrībai, ar Apvienoto Nāciju Organizācijas starpniecību, ir arī pienākums izmantot atbilstošus diplomātiskus, humanitārus un citus miermīlīgus līdzekļus saskaņā ar Statūtu VI un VIII nodaļu, lai palīdzētu aizsargāt iedzīvotājus no genocīda, kara noziegumiem, etniskās tīrīšanas un noziegumiem pret cilvēci”. Tas norāda uz vēlmi pieņemt ideju par pienākumu aizsargāt attiecībā uz pasākumiem, kas nav saistīti ar spēka lietošanu pretstatā pienākumam veikt kolektīvas darbības ar Drošības padomes starpniecību saskaņā ar VII nodaļu, kas, šķiet, ir mazāk atbalstīta valstu starpā.¹¹²

Patiešām, dokumentā valstu vadītāji tikai atkārtoja gatavību iesaistīties šādās darbībās. Vārdu izvēle var nozīmēt brīvprātīgu, nevis obligātu iesaistīšanos. Nostājoties pret sistemātiska pienākuma uzņemšanos, valstis apņemas rīkoties vienīgi “katrā atsevišķā gadījumā”. Turklāt netika iekļauta ideja par pamatnostādņēm attiecībā uz atļaujas izmantot spēku saņemšanas no padomes.

Dažas valstis apgalvo, ka kolektīvā drošības sistēma nav vienīgā likumīgā metode reaģēšanai uz nežēlīgajiem slaktiņiem, pielietojot spēku. ASV pārstāvjiem aktīvi sākot atbalstīt šo ideju, viņi apgalvoja, ka “var būt gadījumi, kas saistīti ar humanitārām katastrofām, taču kuru dēļ valstīm ir arī likumīgs pamats rīkoties paš aizsardzībā”.¹¹³

Autore atbalsta arī vienpusēju bruņotu humanitāro intervenci, taču apzinās, ka tā var būt “riskanta” starptautiskas sabiedrības acīs, galvenokārt, “iegansta dilemmas” dēļ. Tieši tāpēc, Autoresprāt, Apkopojošā dokumentā valstis piekrita kolektīvai humanitārai intervencei ar Drošības padomes starpniecību.

¹¹² R Sherri. "Targeting Civilians: States, Terror, and Morality in International Relations." b.v. International Studies Association Press, 2008, pp. 11-12

¹¹³ Ibid

3.3. Pienākuma aizsargāt pīlāri

Starptautiskās intervences un valstu suverenitātes komisijas ziņojums tika balstīts uz trim Pienākuma aizsargāt (*R2P*) dimensijām, kas ir pienākums novērst, pienākums reaģēt un pienākums atjaunot; tikmēr ANO Augstākā līmeņa paneļa ziņojums liecina, ka *R2P* balstās uz trim pīlāriem: pirmais pīlārs – valsts pienākums aizsargāt, otrais pīlārs – starptautiskā palīdzība un spēju veidošana un trešais pīlārs – savlaicīga un izlēmīga reaģēšana.¹¹⁴

Pirmkārt, pienākums novērst ir vērsts uz iekšējo konfliktu un izraisītu krīžu, kas apdraud iedzīvotājus, pamatcēloņu un tiešo cēloņu novēršanu. Pienākums reaģēt nozīmē reaģēšanu uz situācijām, kas saistītas ar nenoliedzamām cilvēku vajadzībām, veicot attiecīgus pasākumus, kas var ietvert piespiedu pasākumus, piemēram, sankcijas un starptautisku kriminālvajāšanu, un ārkārtējos gadījumos militāru iejaukšanos. Pienākums atjaunot ir paredzēts, lai sniegtu, jo īpaši pēc militāras iejaukšanās, pilnvērtīgu palīdzību atveseļošanā, atjaunošanā un samierināšanā, novēršot cēloņus, kādos iejaukšanās bija paredzēta, lai tos apturētu vai novērstu.¹¹⁵

Otrkārt, Starptautiskās intervences un valstu suverenitātes komisijas ziņojumā ir sintezēti *R2P* pamatprincipi, īpaši militārās iejaukšanās gadījumos. Militārā iejaukšanās cilvēku aizsardzības nolūkos ir ārkārtējs un neparasts pasākums, kas jāveic ekstremālās situācijās, un, lai to attaisnotu, ir jābūt nopietnam un neatgriezeniskam kaitējumam, kas tiek nodarīts vai drīz varētu tikt nodarīts cilvēkiem: genocīds, kara noziegumi, noziegumi pret cilvēci un etniskā tīrīšana. Pastāv arī daži piesardzības principi, kas ir būtiski un kas jāņem vērā pirms jebkādas militārās darbības *R2P* situācijā.¹¹⁶

Pareizs nodoms, protams, ir iejaukšanās primārais mērķis, neatkarīgi no citiem motīviem, kādi varētu būt valstīm, kas veic iejaukšanos, un tas ir jāvirza uz skaidru mērķi apturēt vai izvairīties no cilvēku ciešanām. Pareizo nodomu ir labāk nodrošināt ar daudzpusējām operācijām, kuras skaidri atbalsta starptautiska sabiedrība un attiecīgie upuri.

Kad ir izpētītas visas nemilitārās iespējas krīzes novēršanai vai mierīgai atrisināšanai un ir pamatots iemesls uzskatīt, ka mazāki pasākumi nebūtu izdevušies, militāru iejaukšanos var uzskatīt par pamatotu pēdējo līdzekli.

¹¹⁴ Report of the Secretary General's High-Level Panel on Threats, Challenges and Change, 'A More Secure World: Our Shared Responsibility' (Dec. 2, 2004) UN Doc A/59/565, p.11

¹¹⁵ Martin A, Responsibility to protect in theory and practice – flaws and challenges, b.g. p. 84-85.

¹¹⁶ Martin A, Responsibility to protect in theory and practice – flaws and challenges, b.v.b.i. 2018, p.85.

Proporcioniāliem līdzekļiem, proti, plānotās militārās iejaukšanās mērogam, ilgumam un intensitātei jābūt minimālajai nepieciešamībai, lai nodrošinātu noteikto cilvēku aizsardzības mērķi. Protams, vajadzētu būt pamatotām izredzēm gūt panākumus, apturot vai novēršot ciešanas, kas ir attaisnojušas iejaukšanos, un darbības sekas, visticamāk, nebūs sliktākas par bezdarbības sekām.

Pareiza institūcija ir vēl viens no galvenajiem punktiem, kas jāanalizē, lai atrastu pareizo ceļu visu nepieciešamo soļu veikšanai. Mums jāpiekrīt faktam, ka nav labākas vai piemērotākas institūcijas par Apvienoto Nāciju Organizācijas Drošības padomi, kurai ir tiesības atļaut militāru iejaukšanos cilvēku aizsardzības nolūkos. Drošības padomes uzdevums ir nekavējoties izskatīt visus lūgumus par atļauju iejaukties gadījumos, kad pastāv apgalvojumi par plaša mēroga cilvēku dzīvību zaudēšanu vai par etnisko tīrīšanu. Šajā kontekstā būtu jāveic atbilstoša faktisko liecību vai apstākļu pārbaude, kas varētu atbalstīt militāru iejaukšanos.

Apvienoto Nāciju Organizācijas dalībvalstis iekļāva *R2P* 2005. gada Pasaules augstākā līmeņa sanāksmes rezultātus apkopojošā dokumenta 138. un 139. punktā, norādot *R2P* trīs pīlārus:

1. valstij ir galvenais pienākums aizsargāt iedzīvotājus pret genocīdu, kara noziegumiem, noziegumiem pret cilvēci, etnisko tīrīšanu un kūdīšanu uz tiem;
2. starptautiskajai sabiedrībai ir pienākums iedrošināt un palīdzēt valstīm pildīt šo pienākumu;
3. starptautiskā sabiedrība ir atbildīga par atbilstīgu diplomātisko, humanitāro un citu līdzekļu izmantošanu, lai aizsargātu iedzīvotājus no šiem noziegumiem. Ja valsts acīmredzami nespēj aizsargāt savus iedzīvotājus, starptautiskajai sabiedrībai jābūt gatavai veikt kopīgas darbības, lai aizsargātu iedzīvotājus saskaņā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Statūtiem.¹¹⁷

Turklāt 2005. gada Pasaules samita rezultātus apkopojošais dokuments noteica, ka pienākums aizsargāt attiecas tikai uz četriem norādītajiem noziegumiem un pārkāpumiem, ja vien dalībvalstis nav nolēmušas citādi: genocīds, kara noziegumi, etniskā tīrīšana un noziegumi pret cilvēci.

Šie trīs pīlāri pārstāv krasi atšķirīgo viedokli, ka *R2P* traktē suverenitāti un neiejaukšanos atbilstīgi tradicionālajam formulējumam. Ne tikai valstij ir pienākums aizsargāt savus iedzīvotājus, bet, ja valsts to nespēj, starptautiskā sabiedrība uzņemas atbildību tās vietā. Tad starptautiskajai sabiedrībai ir atļauts izmantot “piemērotus diplomātiskos, humanitāros un

¹¹⁷ UNGA A/Res/60/1, 2005 World Summit Outcome, (Sept. 16, 2005) p. 30

citus līdzekļus”,¹¹⁸ lai aizsargātu valsts iedzīvotājus saskaņā ar Statūtiem. Domājams, ka “citi līdzekļi” norāda uz militārā spēka izmantošanu, ja nepieciešams.

Saskaņā ar *R2P* tradicionālais suverenitātes un neiejaukšanās formulējums, ka valstij ir absolūtas pilnvaras savās robežās un tā ir brīva no ārējās iejaukšanās neatkarīgi no ciešanu apjoma tās robežās, ir pagātnes relikts.¹¹⁹ Patiešām, Apvienoto Nāciju Organizācijas Drošības padomes Rezolūcijā 1674 apstiprināja *R2P* pīlārus un skaidri puda ANO atbalstu attiecībā uz “pienākumu aizsargāt iedzīvotājus no genocīda, kara noziegumiem, etniskās tīrīšanas un noziegumiem pret cilvēci.”¹²⁰

Ģenerālsekretārs Bāns Kimūns (*Ban Ki-moon*) 2009. gada janvārī nāca klajā ar ziņojumu “Pienākuma aizsargāt istenošana”,¹²¹ vēlreiz apstiprinot ANO atbalstu *R2P* un nosakot stratēģiju, lai to padarītu darboties spējīgu.¹²² Savā ziņojumā, kura pamatā bija *R2P* trīs pīlāri, ģenerālsekretārs mudināja Ģenerālo Asambleju izskatīt viņa ziņojumu un tajā iekļautos konkrētos priekšlikumus.¹²³ Ģenerālā asambleja izskatīja ziņojumu un rīkoja piecus “dialogus” par to, tomēr tai vēl jārikojas, lai īstenotu priekšlikumus.¹²⁴ *R2P* princips tiek uzskatīts par “jaunu normu” starptautiskajās tiesībās, kas aptver starptautiskās sabiedrības “tiesības kolektīvi iejaukties” un “pienākumu kolektīvi aizsargāt” ārkārtēju cilvēku ciešanu apstākļos.¹²⁵

¹¹⁸Ibid.

¹¹⁹ Reisman W, *Sovereignty and Human Rights in Contemporary International Law*, b.v. 84 AM. J. INT'L L., 1990, p. 866 (1990)

¹²⁰ United Nations Security Council Resolution 1674, U.N. Doc. S/Res/1674 (Apr. 28, 2006)

¹²¹ Report of the Secretary-General, ‘Implementing the Responsibility to Protect’ UN Doc A/ 63/677 (Jan. 12, 2009)

¹²²Ibid. p. 66.

¹²³Ibid. p. 71.

¹²⁴ Haugh J, *Beyond R2P: A Proposed Test for Legalizing Unilateral Armed Humanitarian Intervention*, b.v. MIL. L. REV. 1, 2014, p.15

¹²⁵ Stahn C, *Responsibility to Protect: Political Rhetoric or Emerging Legal Norm*, AM. J. INT'L L. b.v. Cambridge University Press, 2007, p. 114

3.4. Pienākums aizsargāt un daudzpusēja darbība

R2P doktrīna nemaina pašreizējo sistēmu, kurā atsevišķām valstīm ir jāatturas no vienpusējas darbības, ja vien šādu darbību nav apstiprinājusi Drošības padome.¹²⁶ Savā ziņojumā par R2P ieviešanu Ģenerālsēkretārs apstiprināja ANO nostāju, ka Drošības padome ir vienīgā tiesīga iestāde, lai apstiprinātu humanitāro intervenci.

Īsāk sakot, R2P nav alternatīva Drošības padomes darbībai, bet gan veids, kā panākt, lai pašreizējā sistēma, saskaņā ar kuru ir nepieciešams Drošības padomes apstiprinājums humanitāras intervences veikšanai, darbotos labāk.¹²⁷ ICISS brīdina, ka, ja Drošības padome nespēj rīkoties, valstis “nedrīkst izslēgt citus līdzekļus, kas atbilstu dažādu situāciju smagumam un steidzamībai”.¹²⁸ Tajā ir norādītas divas alternatīvas iespējas gadījumā, ja Drošības padome nerīkojas: “iesniegt jautājumu izskatīšanai Ģenerālajā asamblejā saskaņā ar procedūru “Vienoti mieram”¹²⁹ un reģionālo vai apakšreģionālo organizāciju darbība saskaņā ar ANO Statūtu VIII nodaļu, pēc tam lūdzot Drošības padomes atļauju.”¹³⁰

Ģenerālās Asamblejas darbības, tostarp saskaņā ar procedūru “Vienoti mieram”, nav saistošas un ir vienkārši ieteikumi dalībvalstīm rīkoties.¹³¹ Turklāt Drošības padome ir vienīgā institūcija, kas ir tiesīga noteikt miera apdraudējuma, miera parkāpšanas vai agresijas akta pastāvēšanu saskaņā ar 39. pantu, kas ir priekšnosacījums saistošai darbībai saskaņā ar 41. un 42. pantu.¹³² Ģenerālā Asambleja nav pilnvarota pieņemt šādu lēmumu, taču tā var sniegt ieteikumus miera un drošības uzturēšanai saskaņā ar 11. pantu.¹³³

Pat ar Ģenerālās Asamblejas apstiprinājumu darbība, iespējams, netiks atzīta par likumīgu, jo Ģenerālā Asambleja nav atzīta par atbilstīgo institūciju. Reģionālo vai apakšreģionālo organizāciju darbības, pat ar vēlāku Drošības padomes apstiprinājumu, nepadarīs par tiesisku *UAHI*, jo Drošības padome var uzskatīt darbību par leģitīmu, bet ne

¹²⁶Jeremy A. Haugh, *Beyond R2P: A Proposed Test for Legalizing Unilateral Armed Humanitarian Intervention*, 221 MIL. L. REV. 1 (2014) p. 15

¹²⁷*Report of the Secretary-General, 'In Larger Freedom: towards development, security and human rights for all' UN Doc A/59/2005 (Mar. 21, 2005)*, p. 126.

¹²⁸Jeremy A. Haugh, *Beyond R2P: A Proposed Test for Legalizing Unilateral Armed Humanitarian Intervention*, 221 MIL. L. REV. 1 (2014) p. 16

¹²⁹Uniting for Peace, G.A. Res. 377 (V), U.N. GAOR, 5th Sess. (Nov. 3, 1950)

¹³⁰Jeremy A. Haugh, *Beyond R2P: A Proposed Test for Legalizing Unilateral Armed Humanitarian Intervention*, 221 MIL. L. REV. 1 (2014) p.16

¹³¹G.A. Res. 377, spr 91, 1

¹³²U.N. Charter art. 39.

¹³³*Ibid.* art. 11.

likumīgu.¹³⁴

Autore ir secinājusi, ka ņemot vērā Starptautiskās intervences un valstu suverenitātes komisijas doto priekšroku un ģenerālsekretāra apstiprinājumu attiecībā uz daudzpusēju darbību ārkārtēju cilvēku ciešanu novēršanai, *UAI* nav pieņemta kā tiesisks pamats spēka lietošanai.

3.5. Pienākums aizsargāt līdz 2020. gadam

Ziņojums “Pienākums aizsargāt” piesaistīja interesi un veicināja izpēti un komentārus, tomēr nevar teikt, ka tas ir izpildīts attiecībā uz Drošības padomes veiktajām militārajām darbībām, lai aizsargātu personas, kas tiek pakļautas nopietnai humanitārajai vardarbībai.

Tomēr īpaša uzmanība tika pievērsta pirmajam pīlāram: novēršanai. Tas būtiski nepalielināja Drošības padomes vēlmi atļaut militāru darbību, lai aizsargātu personas, kas cietušas no nopietnas humanitāras vardarbības. Cilvēktiesību padome un Augstā cilvēktiesību komisāra birojs reaģēja lēni, kaut arī tika atzīmēts, ka “Apvienoto Nāciju Organizācijas birokrātijas uzbūvē ir notikušas būtiskas izmaiņas, ieceļot īpašus padomdevējus genocīda un pienākuma aizsargāt jautājumos, kas nodrošina ikgadēju ziņojumu sniegšanu par koncepcijas īstenošanu”.¹³⁵

Piemērs, kad pasaulē varētu būt izmantota humanitārā intervence, reaģējot uz patiesu humanitāru katastrofu, bija 2000. gada sākumā Sudānā. Tomēr valstis bez teritoriālās valsts piekrišanas nevēlējās iejaukties konfliktā, kas sākās 2003. gadā un izraisīja plaša mēroga iedzīvotāju ciešanas. Drošības padomes 2004. gada jūlija rezolūcijā paustas nopietnas bažas, tomēr tajā arī tika norādīts, ka “Sudānas valdības galvenais pienākums ir ievērot cilvēktiesības, vienlaikus ievērojot tiesiskumu un uzturot kārtību, kā arī aizsargājot iedzīvotājus tās teritorijā”. Tai sekoja rezolūcija, kurā aicināts atbalstīt “Āfrikas Savienības centienus krīzes mierīgai noregulēšanai un Dārfūras iedzīvotāju labklājības aizsardzībai”.¹³⁶

¹³⁴ Indep. Int'l Commission On Kosovo, *The Kosovo Report: Conflict, International Response and Lessons Learned*, 2000, p.4.

¹³⁵ Breau S, *The Responsibility To Protect In International Law: An Emerging Paradigm Shift*, b.v. Routledge, 2016, p. 29

¹³⁶ Watkin K, *Humanitarian intervention and the responsibility to protect: Where it stands in 2020*, b.v. 26(2) Sw. J. Int'l L. 213, 2020, p. 231

Drošības padome 2005. gadā vērsās pie Starptautiskās krimināltiesas, mudinot Tiesu “atbalstīt starptautisko sadarbību ar vietējiem centieniem veicināt tiesiskumu, aizsargāt cilvēktiesības un apkarot nesodāmību Dārfūrā. Neatkarīgi no “Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstākā līmeņa sanāksmes rezultātu 2005. gada dokumenta 138. un 139. panta noteikumiem”, Drošības padomes 2006. gada rezolūcijas preambulā nebija jābūt īstai militārajai intervencei. Āfrikas Savienības bruņoto spēku (*AMIS*) dislocēšana 2004. gadā un tai sekojoša Āfrikas Savienības / ANO apvienoto spēku misija faktiski balstījās uz Sudānas piekrišanu.¹³⁷

Vienā doktrīnas “pienākums aizsargāt” analīzē “stabila miera uzturēšanas” iespēja tika identificēta kā apliecinājums Apvienoto Nāciju Organizācijas pēdējā periodā attīstītajai praksei civiliedzīvotāju aizsardzībā Sudānā, Kongo Demokrātiskajā Republikā, Burundi un Kotdivuārā. Ir skaidrs, ka jēdziens “stabila miera uzturēšana” arī bija Apvienoto Nāciju Organizācijas komplicētu un sarežģītu darbību 1990. gados rezultāts. Tajā ir aprakstīta situācija, kad Drošības padome nav atļāvusi miera nodrošināšanas operācijas saskaņā ar VII nodaļu, bet “ir devusi ANO miera uzturēšanas operācijām ‘stingras’ atļaujas, pilnvarojot to ‘izmantot visus nepieciešamos līdzekļus’, lai novērstu spēcīgus mēģinājumus izjaukt politisko procesu, aizsargātu civiliedzīvotājus no nenovēršamiem fiziska uzbrukuma draudiem un palīdzētu valsts struktūrām uzturēt likumību un kārtību”.¹³⁸

Stabila miera uzturēšana no VII nodaļā minētās miera nodrošināšanas atšķiras ar to, ka pirmajai ir nepieciešama “galveno pušu”, tostarp teritoriālās valsts, piekrišana. Šī modernizētā miera uzturēšanas forma ir doktrīna, kurā nepārprotami ir iekšējās pretrunas un uzsvars tiek likts uz civiliedzīvotāju aizsardzību. Neskatoties uz šiem netiešajiem centieniem aizsargāt apdraudētos iedzīvotājus, militārās iejaukšanās ideja, pat ar Drošības padomes atļauju, palika strīdīga.¹³⁹

Tas jo īpaši izpaudās Apvienoto Nāciju Organizācijas intervencē Lībijā 2011. gadā. Šajā gadā “arābu pavasaris” izraisīja protestus un valdības represijas, kas ātri piesaistīja starptautiskās sabiedrības uzmanību. Nekavējoties sākās diskusijas par doktrīnu “pienākums

¹³⁷ Gray C, *International Law and the Use of Force*. New York: 3rd edn Oxford University Press, 2008, pp.380-382

¹³⁸ Watkin, K, *Humanitarian intervention and the responsibility to protect: Where it stands in 2020*, b.v. 26(2) *Sw. J. Int'l L.* 213, 2020, p. 232

¹³⁹ *Ibid*

aizsargāt”, jo tika atzīts, ka Lībijas valdība ir izdarījusi noziegumus pret valsts iedzīvotājiem. Drošības padome apstiprināja Lībijas pienākumu aizsargāt tās iedzīvotājus 2011. gada februāra rezolūcijā, kas noteica pilnvaras rīkoties, tostarp vērsties Starptautiskajā Krimināltiesā, ieroču embargo, ceļošanas aizliegumu un aktīvu iesaldēšanu attiecībā uz Lībijas augsta līmeņa amatpersonām.¹⁴⁰

Tās nedarbošanās rezultātā tika pieņemta Rezolūcija Nr. 1973, kas atļāva izpildes nodrošināšanas darbības, tostarp lidojumu aizlieguma zonas izveidi, ieroču embargo ieviešanu un “visus nepieciešamos pasākumus, lai aizsargātu civiliedzīvotājus un civiliedzīvotāju apdzīvotās teritorijas, kas pakļautas uzbrukuma draudiem Lībijas Sociālistiskajā Arābu Tautas Džamahīrijā, tostarp Bengāzī, aizliedzot jebkāda veida ārvalstu okupācijas spēkus jebkurā Lībijas teritorijas daļā”.¹⁴¹

Atsaucoties uz Rezolūciju Nr. 1973 noteikto ārvalstu okupācijas spēku aizliegumu, intervence Lībijā, šķiet, bija izstrādāta unikālā veidā, lai ierobežotu “iejaukšanos” tikai ar atbildes gaisa uzlidojumiem.¹⁴²

Tomēr galu galā daudzām valstīm un komentētājiem nācās atzīt, ka šī operācija ir apmaldījies “režīma maiņā”, NATO vadītajai bombardēšanai no gaisa palīdzot nemiernieku spēkiem gāzt Kadafi (*Gaddafi*) režīmu.¹⁴³ Tas, visticamāk, lika atturīgajām valstīm apšaubīt tolerantās attieksmes pret atļauju saprātīgumu. Cilvēktiesību organizācijas to arī kritizēja par civiliedzīvotāju upuru izraisīšanu. Tāpēc nav pārsteigums, ka Lībijas operācija izraisīja ievērojamas diskusijas par doktrīnas “pienākums aizsargāt” nākotni.

Strīdi par Lībijas operāciju neizbeidza diskusijas par Pienākumu aizsargāt, kā arī par tā iespējamo pielietojamību mūsdienu globālajā drošības situācijā. Jo īpaši Apvienoto Nāciju Organizācijas Drošības padome turpina iekļaut civiliedzīvotāju aizsardzību tās atļaujās Apvienoto Nāciju Organizācijas kontrolētajām operācijām (piemēram, Sudānā un Mali).¹⁴⁴ Turklāt uz pienākumu aizsargāt attiecās Ģenerālsekretāra 2018. gada ziņojums, kura mērķis bija uzlabot starptautiskās sabiedrības reakciju uz “genocīda, kara noziegumu, etniskās tīrīšanas un noziegumu pret cilvēci novēršanu un neaizsargātu iedzīvotāju aizsardzību”.¹⁴⁵

¹⁴⁰ Watkin, K, Humanitarian intervention and the responsibility to protect: Where it stands in 2020, b.v. 26(2) Sw. J. Int'l L. 213, 2020, pp. 232-233

¹⁴¹ Watkin, K, Humanitarian intervention and the responsibility to protect: Where it stands in 2020, b.v. 26(2) Sw. J. Int'l L. 213, 2020, p. 233

¹⁴² Ibid.

¹⁴³ Dinstein Y, War, Aggression And Self-Defence, b.v. Cambridge University Press 51ed., 2017, p. 359

¹⁴⁴ Brockmeier S, Stuenkel OI & Tourinho M, The Impact of the Libya Intervention Debates on Norms of Protection, b.v., 30 GLOBAL SOCIETY 113, 2015, pp.129-130

¹⁴⁵ Report of U.N. Secretary-General, Responsibility to Protect: From Early Warning to Early Action,

Netika uzskatīts, ka problēmu radīja vājš vai kļūdainš princips, bet drīzāk tā radās “tāpēc, ka starptautiskā sabiedrība nav pietiekami apņēmīga tā īstenošanā un ir pieļāvusi domstarpības attiecībā uz pagātni, lai izjauktu mērķu vienotību tagadnē.¹⁴⁶ Tas sasaucas ar Tomasa Franka (*Thomas Franck*) izteikto viedokli, ka “sistēmas problēma ir ne tik daudz tas, kā šādas iejaukšanās pielāgot tās tiesiskuma ietvaram, bet kā atrast valstis, kas vēlas veikt nepieciešamo glābšanu”.¹⁴⁷

Gandrīz divdesmit gadus pēc ziņojuma “Pienākums aizsargāt” publicēšanas starptautiskā sabiedrība visticamāk turpinās piešķirt īpašu nozīmi teritoriālajai suverenitātei ar sākotnēju pieeju humanitārajām krīzēm, proti, ka valsts teritorijā dzīvojošo personu cilvēktiesību aizsardzība ir šīs valsts pienākums. Tomēr prasība, ka Apvienoto Nāciju Organizācijas valstīm jāatturas no draudu vai spēka pielietošanas pret jebkuras valsts teritoriālo integritāti vai politisko neatkarību neliedz iejaukties humanitāru apsvērumu dēļ, piemēram, genocīda vai citu plaša mēroga slepkavību, kara noziegumu, etniskās tīrīšanas un noziegumu pret cilvēci situācijās. Šādu iejaukšanos var viegli atļaut Drošības padome, rīkojoties saskaņā ar VII nodaļu vai kā reģionālu darbību saskaņā ar Statūtu VIII nodaļu. Lai gan vienprātīgs viedoklis nepastāv, ANO Ģenerālā asambleja spēlē lomu humanitārās intervences atļaušanā.

Ģenerālajai asamblejai vismaz teorētiski ir iespēja izņēmuma kārtā ieteikt iejaukšanos, rīkojoties saskaņā ar 1950. gada “Vienoti mieram” rezolūciju. Tas nodrošinātu leģitimitātes formu. Tomēr Ģenerālā asambleja nekad šādi nav rīkojusies, un nav skaidrs, kādos apstākļos tā būtu gatava to darīt.

Tas atstāj atklātu jautājumu par atsevišķām valstīm, valstu koalīciju vai reģionālu organizāciju, kas rīkojas pēc savas iniciatīvas bez iepriekšējas Drošības padomes atļaujas. Ņemot vērā neseno vēsturi, šāda darbība var notikt biežāk nekā Drošības padomes izsniegta atļauja veikt humanitāro intervenci. Jebkāda šāda darbība neapšaubāmi tiks uztverta labāk, ja valsts nedarbosies viena, bet tā vietā rīkosies kā daļa no koalīcijas vai reģionālajiem centieniem.

Ņemot vērā risku, kas ir saistīts ar valsts, kas paļaujas uz starptautiskajās paražu tiesībās balstītu apgalvojumu, iespēju veikt humanitāro intervenci, jebkurš lēmums to darīt būtu stingri jāreglamentē ar principiem, kas noteikti doktrīnā “pienākums aizsargāt”.

U.N. Doc. A/72/884 (Jun. 1, 2018).

¹⁴⁶ Report of U.N. Secretary-General, Responsibility to Protect: From Early Warning to Early Action, U.N. Doc. A/72/884 (Jun. 1, 2018).

¹⁴⁷ Franck T, *Recourse To Force: State Action Against Threats And Armed Attacks*, b.v. Cambridge University Press; 1st Edition, 2002, P. 191

3.6. R2P saistošā rakstura problemātika

Starptautiskā norma, lai kļūtu par starptautiskajām paražu tiesībām, pirmkārt, noteikti ir jāattīstās laika gaitā, balstoties uz pastāvīgu un vispārēju valstu uzvedības modeli.¹⁴⁸ Otrkārt, valstīm jābūt pārliecībai, ka attiecīgā darbība ir likumīgi nepieciešama vai tiesiski pieļaujama (citādi ir zināma kā *opinio juris* prasība).¹⁴⁹ Parasti tiek uzskatīts, ka bruņota humanitārā intervence neatbilst šīm prasībām.¹⁵⁰

Lietā *Nikaragva pret Amerikas Savienotajām Valstīm* Starptautiskā tiesa konstatēja, ka *UAHI* nav parastās starptautiskās tiesības.¹⁵¹ Pavisam nesen *ICISS* atzina, ka *UAHI* nav starptautiskās paražu tiesības, tomēr apgalvoja, ka valstis un Drošības padome ir “uzticejušas ... jaunajam “pienākums aizsargāt” vadošajam principam, t. i., principam, kas ir pamatots ar dažādiem juridiskiem noteikumiem.”¹⁵² Starptautiskā intervences un valstu suverenitātes komisija apgalvo, ka šīs darbības tādās vietās kā Somālija un Kosova, kā arī Lībijā, “galu galā var novest pie jauna starptautisko paražu tiesību noteikuma”, tomēr “būtu pārāgrī izvirzīt jebkādu apgalvojumu par šāda noteikuma pastāvēšanu.”¹⁵³

Otrs iemesls ir tāds, ka vienpusēja bruņota HI nav starptautiskās paražu tiesības, jo nekad nav pastāvējuša noturīga valstu uzvedība.¹⁵⁴ Faktiski nemainīgs ir vienīgi tas, ka valstu darbībās attiecībā uz vienpusēju HI nekad nav bijusi sekvences un vienveidības. Tas ir pašsaprotams, jo intervenci ietekmē vairāki faktori, tostarp politika, starptautiskās attiecības un nacionālās pašlabuma intereses.¹⁵⁵

Turklāt valstīm nav pārliecības, ka attiecīgā darbība (*UAHI*) ir likumīgi nepieciešama vai likumīgi pieļaujama. Gluži pretēji, pārliecinošs vairākums uzskata, ka *UAHI* ir nelikumīga, ja vien to nav apstiprinājusi Drošības padome.¹⁵⁶

¹⁴⁸Buchanan A, *Reforming the Law of Humanitarian Intervention*, in *Humanitarian Intervention: Ethical, Legal, And Political Dilemmas*, b.v. J.L. Holzgrefe & Robert, Keohane eds., 2003, p. 134

¹⁴⁹ *ibid*

¹⁵⁰ Jeremy A. Haugh, *Beyond R2P: A Proposed Test for Legalizing Unilateral Armed Humanitarian Intervention*, 221 MIL. L. REV. 1 (2014) p.16

¹⁵¹ ANO ST 27.06.1986. spriedums lietā *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*. para . 181

¹⁵² Jeremy A. Haugh, *Beyond R2P: A Proposed Test for Legalizing Unilateral Armed Humanitarian Intervention*, 221 MIL. L. REV. 1 (2014) p.16

¹⁵³ *Ibid.* p. 17

¹⁵⁴ *Ibid.*

¹⁵⁵ Kanter A, *Policy on Armed Humanitarian Intervention*, in *Humanitarian Intervention: Crafting A Workable Doctrine*, b.v. Council on Foreign Relations Press. 2000, pp.16-19

¹⁵⁶ U.N. Charter art. 39.

3.7. Doktrīnas trūkumi

Ņemot vērā *R2P* nespēju izveidot *UAI* noteikumus un steidzamo nepieciešamību risināt pastāvīgās ārkārtējās cilvēku ciešanas, Krievijas prezidents Vladimirs Putins pārņēma un atbalstīja tekstualistisku (*gramatiskas interpretācijas*) argumentu un pauda nostāju, ka aizliegums ir absolūts *New York Times* viedokļu slejā rīkotajā diskusijā par intervenci Sīrijā:

“Likums ir likums, un mums tas jāievēro, patīk mums tas vai nepatīk. Atbilstīgi pašreizējiem starptautiskajiem tiesību aktiem spēks ir atļauts tikai paš aizsardzībai vai ar Drošības padomes lēmumu. Viss pārējais nav pieļaujams saskaņā ar Apvienoto Nāciju Statūtiem un ir agresijas akts.”¹⁵⁷

Zinātnieki, kas atbalsta gramatiskas interpretācijas pieeju, saucāmi par tekstuālistiem (*textualists*), atbalsta viedokli, ka *UAI* ir aizliegta saskaņā ar starptautiskajiem tiesību aktiem, apgalvojot, ka valstis var izmantot humanitāros pamatojumus kā ieganstu, lai iejauktos citas valsts lietās savu interešu realizēšanai. Īpaši viņi apgalvo, ka valstis var izmantot humanitāros pamatojumus kā atrunu politisku mērķu sasniegšanai bez starptautiskām sekām.¹⁵⁸

Vēsturē ir daudz ievērojamu piemēru attiecībā uz valstīm, kuras izmantojušas iejaukšanās attaisnojumus, kas tika plaši uzskatīti par ieganstu. Viens no tiem īpaši izceļas kā brīdinājums (*cautionary tale*): “[Ar mūsu cilvēkiem un citām nācijām] slikti apietas visniecienīgākajā veidā, viņi tiek spīdzināti [un viņiem ir liegtas] tautu pašnoteikšanās tiesības” un “dažu nedēļu laikā izraidīto bēgļu skaits ir pieaudzis, pārsniedzot 120 000 cilvēku”, turklāt “vairāk nekā 3 000 000 cilvēku drošība” ir apdraudēta.¹⁵⁹ Tie nav kosoviešu, ruandiešu vai somāliešu vārdi, kuri lūdz iejaukšanos savā dzimtenē. Šos vārdus Trešā Reiha līderis Ādolfs Hitlers uzrakstīja vēstulē Lielbritānijas premjerministram Čemberleinam, lai attaisnotu Vācijas militāro darbību Sudetijā 1939. gadā.¹⁶⁰

¹⁵⁷ Vladimir V. Putin, A Plea for Caution from Russia, N.Y. TIMES, Sept. 11, 2013,

http://www.nytimes.com/2013/09/12/opinion/putin-plea-for-caution-from-russia-on-syria.html?_r=0.

¹⁵⁸ Goodman R, Humanitarian Intervention and Pretexts for War, b.v. AM. J. INT'L L. 2006 , p. 107

¹⁵⁹Ibid. p. 113.

¹⁶⁰ibid

Turpmāk Hitlers pamatoja Bohēmijas un Morāvijas okupāciju 1939. gadā, atsaucoties uz “uzbrukumiem minoritāšu dzīvībai un brīvībām, kā arī mērķi atbruņot Čehijas karaspēku un teroristu grupas, kas apdraud minoritāšu dzīvības”.¹⁶¹ Humanitārais pamatojums, kuru Hitlers izmantoja intervencei Čehoslovākijā 1939. gadā ilustrē būtisku iegansta problēmu.¹⁶² Tas arī sniedz vēsturisko aspektu, kāpēc iegansts ir “vispārliciecināmais”¹⁶³ un noteikti “visizplatītākais”¹⁶⁴ iebildums pret *UAI* legalizāciju.¹⁶⁵

ASV 2003. gada intervence Irākā daudziem starptautiskajā sabiedrībā lika piesardzīgi izturēties pret pamatojumiem kariem, kurus Drošības padome neapstiprināja.¹⁶⁶ Iebrukums Irākā, kuru ANO ģenerāļsekretārs Kofi Annans (*Kofi Annan*) uzskatīja par prettiesisku, “pastiprināja bažas par iespējamu pienākuma aizsargāt prettiesisku izmantošanu [pamatojums vienusējai bruņotai HI], jo koalīcijas dalībnieki izmantoja retoriku (bieži vien *post hoc*), kas atkārtoja pienākuma aizsargāt vārdus, lai pamatotu savu izvēli iebrukt Irākā.”¹⁶⁷

Runājot par taisnīga kara teoriju un saskaņā ar *R2P* formulējumu, problēma ir tāda, ka valstij, kas iejaucas, jābūt “pareiziem nodomiem”, lai izvairītos no aizbildināšanās ar karu, kam ir nepatiess iemesls.¹⁶⁸ Proti, “iejaukšanās galvenajam mērķim jābūt cilvēku ciešanu apturēšanai vai novēršanai”.¹⁶⁹

Robežu maiņa un režīmu gāšana nav “pareizie nodomi”, lai gan liegt režīmam nodarīt ciešanas saviem cilvēkiem saskaņā ar *R2P* formulējumu tiek uzskatīta par pareizu nodomu.¹⁷⁰ Iegansts “ir bijis nozīmīgs, analizējot vadošos starptautisko publisko tiesību zinātniekus, kuri ir iebilduši pret *UAI* legalizēšanu. Šie starptautisko tiesību zinātnieki parasti ir piekritēji vienai no divām skolām par iegansta problēmas teoriju: vieni uzskata, ka iegansts ir nozīmīga

¹⁶¹ Abiew F, *The Evolution of the Doctrine and Practice of Humanitarian Intervention*, The Hague: Kluwer Law International, 1999, p.57

¹⁶² Burton Michael L., *Legalizing the Sublegal: A Proposal for Codifying a Doctrine of Humanitarian Intervention*, b.v. GEO. L.J. 1996, pp. 417, 421-22.

¹⁶³ Goodman R, *Humanitarian Intervention and Pretexts for War*, b.v. AM. J. INT'L L. 2006 p. 113.

¹⁶⁴ Ibid.

¹⁶⁵ Ibid, p.108-09

¹⁶⁶ Ewan McCaskill & Julian Borger, “Iraq War Was Illegal and Breached UN Charter, Says Annan”, THE GUARDIAN, Pieejams: <http://www.theguardian.com/world/2004/sep/16/iraq.iraq>

¹⁶⁷ Kassner J, *Rwanda And the moral Obligation Of Humanitarian Intervention* b.v. Edinburgh University Press, 2013, p.147

¹⁶⁸ *The Responsibility To Protect, Report Of The International Commission On Intervention And State Sovereignty* (Ottawa: International Development Research Centre For Iciss 2001) p. 32

¹⁶⁹ Ibid.

¹⁷⁰ Ibid.

problēma, ko var atrisināt tikai ar daudzpusēju apstiprinājumu un darbību,¹⁷¹ otri uzstāj, ka iegansta problēma ir pārspīlēta un netiek atrisināta ar daudzpusēju darbību.¹⁷²

Daži zinātnieki uzstāj, ka daudzpusējās darbības ietver procesuālās garantijas, lai nodrošinātu, ka valstis nerīkojas savās interesēs. Profesors Toms Farers (*Tom Farer*) apgalvo, ka daudzpusējās darbības kalpo ANO Statūtu interesēm:

“Gadījumos, kad ANO ir atļāvusi veikt humanitāras intervences, humanitārais iemesls ir bijis spēcīgs. Gadījumos, kad tā ir nosodījusi iejaukšanos, iemesls ir bijis vājš, iespējams pat nepatiess. Tādējādi teorijā un praksē pamatotu iemeslu dēļ¹⁷³ ir jāsecina, ka atļaujas piešķiršana lielām valstu koalīcijām brīvprātīgas apvienošanās apstākļos piedāvā ļoti svarīgu garantiju, ka iejaukšanās nav paredzēta interešu apmierināšanai, kas nav saderīgas ar Statūtu principiem un mērķiem.”¹⁷⁴

Farers var pārspīlēt punktu ar vārdu “garantija”. Nevar būt “garantijas”, ka valsts vai valstu grupa, kas īsteno intervenci, rīkojas tīri humanitāra stimula (*humanitarian impetus*) dēļ. Spēcīgākas valstis dominē pār valstu reģionālajām organizācijām.¹⁷⁵ Ja kāda spēcīgāka valsts vēlas iejaukties ar kādu mērķi, šī valsts, visticamāk, varēs izmantot savu politisko ietekmi, lai saņemtu savu reģionālo partneru apstiprinājumu.¹⁷⁶ Tādējādi daudzpusēja darbība nenozīmē, ka papildus humanitārajām interesēm netiek virzītas arī citas politiskās programmas (*agenda*).

No otras puses, profesors Maikls Valzers (*Michael Walzer*), atsaucoties uz Indijas 1971. gada vienpusējo iebrukumu Austrumpakistānā, kas “formāli tika iesniegts apstiprināšanai Apvienoto Nāciju Organizācijā, tomēr nekāda rīcība nesekoja”, apgalvo, ka daudzpusēja darbība nav spēcīgāka aizsardzība pret ieganstu nekā vienpusēja darbība: “Man arī nav skaidrs tas, ka ANO vai lielvaru koalīcijas veiktajai darbībai noteikti būtu bijusi augstāka morālā kvalitāte nekā Indijas uzbrukumam ... valstis nezaudē savu specifisko raksturu

¹⁷¹ Farer T, *Humanitarian Intervention Before And After 9/11: Legality And Legitimacy*, In *Humanitarian Intervention: Ethical Legal And Political Dilemmas* b.v. J.L. Holzgrefe & Robert O. Keohane Eds., 2003, p.75.

¹⁷² Walzer M, *Just And Unjust Wars*, b.v. Basic Books 5th edition, 1977, p.107

¹⁷³ Farer T, *Humanitarian Intervention Before And After 9/11: Legality And Legitimacy*, In *Humanitarian Intervention: Ethical Legal And Political Dilemmas* b.v. J.L. Holzgrefe & Robert O. Keohane Eds., 2003, p.75.

¹⁷⁴ Ibid

¹⁷⁵ Heinze E. *Waging Humanitarian War* 3. b.v. Suny Press, 2009. p. 117

¹⁷⁶ Haugh J, *Beyond R2P: A Proposed Test for Legalizing Unilateral Armed Humanitarian Intervention*, b.v. 221 MIL. L. REV. 1, 2014, p. 24

tikai tāpēc, rīkojas kopā.”¹⁷⁷ Valzers uzskata, ka valdībām, kurām ir iemesli iejaukties, izņemot humanitārus impulsus, būs vienādi iemesli, vienalga, vai to darbība būs vienpusēja vai daudzpusēja. Citiem vārdiem sakot, daudzpusēja darbība nenodrošina lielāku aizsardzību no iemesla nekā vienpusēja darbība. Neskatoties uz to, starptautiskā sabiedrība, izmantojot praksi un neseno *R2P* formulējumu, ir noteikusi, ka daudzpusēja darbība piedāvā aizsarglīdzekļus pret iegāsti, un tāpēc tā ir labāka nekā vienpusēja darbība.¹⁷⁸

Vēl viens iebildums pret *UAIH* ir tāds, ka bruņota iejaukšanās var atļaut citai valstij reaģēt uz bruņoto uzbrukumu saskaņā ar paš aizsardzības teoriju. Piemēram, ja Sīrijā ASV būtu izvēlējusies veikt militāru darbību bez Drošības padomes apstiprinājuma, Sīrijas sabiedrotie (*allies*) būtu varējuši pamatoti reaģēt uz šo uzbrukumu militāri.¹⁷⁹ Šis iebildums uzsver nepieciešamību veikt pārbaudi, lai atļautu likumīgu un leģitīmu *UAIH*. Iejaukšanās, kas nav likumīga un leģitīma, ir bruņots uzbrukums saskaņā ar 51. pantu un var attaisnot valsts, kurai uzbrukts, vai tās sabiedroto reakciju.¹⁸⁰ No otras puses, likumīga un leģitīma iejaukšanās nav bruņots uzbrukums, tāpat kā Drošības padomes apstiprināta iejaukšanās nav bruņots uzbrukums.

Var izvirzīt saistītu argumentu kā iebildumu pret *UAIH*, ka, ja pasaule nevar cerēt uz starptautisko tiesību par spēka lietošanu konsekventu piemērošanu, pārējā pasaule varētu reaģēt, ar masveida iznīcināšanas ieroču gūšanu (*arms race*) un ja *UAIH* tiks atļauta bez izņēmuma visiem, pasaule reaģēs ar jaunu bruņošanu, lai aizsargātu sevi no valstīm, kas vēlas iejaukties savu interešu vadītās, neatkarīgi no tā, vai šīs intereses ir humanitāras vai nē.

Līdzcietības sajūta mudina Autori vairāk piekrist Maikla Valzera viedoklim, ka vienpusēja HI arī var būt pamatota un nepieciešama akūtas humanitāras krīzes gadījumā. Autoresprāt, šaušalīga cilvēktiesību aizskārums situācijā labāk ir īstenot neautorizēto intervenci nekā neīstenot to vispār, tomēr Autore nevar nepiekt arī bažām par iespējamu “pienākuma aizsargāt” prettiesisku izmantošanu. Autore ir secinājusi, ka starptautiskas tiesības priekšā ir patiesa dilemma, kuru atrisināt pašlaik nav iespējams. Pašreizēja sistēma balstās tikai un vienīgi uz Drošības padomes autorizāciju. Autoresprāt, tikai akūta plašmēroga humanitāra krīze vai karš ir spējīgi sagraut pašreizējo sistēmu.

¹⁷⁷Walzer M, *Just And Unjust Wars*, b.v. Basic Books 5th edition, 1977, p.107

¹⁷⁸Jeremy A. Haugh, *Beyond R2P: A Proposed Test for Legalizing Unilateral Armed Humanitarian Intervention*, 221 MIL. L. REV. 1 (2014) p. 25

¹⁷⁹ Jeremy A. Haugh, *Beyond R2P: A Proposed Test for Legalizing Unilateral Armed Humanitarian Intervention*, 221 MIL. L. REV. 1 (2014) p. 71

¹⁸⁰ U.N. Charter art. 51.

3.8. Humanitārā intervence pret pienākumu aizsargāt: līdzības un atšķirības

Kāda ir “aizsardzības klauzulas” jēga – Pasaules augstākā līmeņa sanāksmes rezultātus apkopojošā dokumenta 138. un 139. pants? Turklāt kā *R2P* ir salīdzināms ar humanitāro intervenci? “Aizsardzības klauzula” ir pirmais oficiāli pieņemtais dokuments, kurā ir izklāstīts *R2P* jēdziens. Gan ANO Ģenerālā Asambleja, gan ANO Drošības padome to vienbalsīgi pieņēma kā rezolūciju, un tādējādi tā ir politiski un juridiski saistoša tās locekļiem. Turpretim humanitārās intervences jēdzienam nebija salīdzināma apstiprinājuma.

Autore ir secinājusi, ka *R2P* piemērošana ir ierobežota ar četriem noziegumiem: genocīdu, kara noziegumiem, etnisko tīrīšanu un noziegumiem pret cilvēci. Humanitārās intervences darbības joma nekad nav definēta salīdzināmā veidā.

Atšķirībā no humanitārās intervences “aizsardzības klauzula” ir vērsta uz iesaistīto pušu pienākumu aizsargāt savus iedzīvotājus, nevis uz citu tiesībām/pienākumu iejaukties.

Uzsverot katras valsts *R2P*, tas atsaucas uz plašāku suverenitātes nodrošināšanas kā pienākuma jēdzienu – tas ir jēdziens, kas pakāpeniski iegūst arvien lielāku atbalstu, tomēr nebūt nav vispārpieņemts.

Klauzula ievieš skaidru pienākuma hierarhiju: primāri pienākums ir katrai valstij un pēc tam “arī” starptautiskajai sabiedrībai “ar Apvienoto Nāciju Organizācijas starpniecību”.

Starptautiskās sabiedrības pienākums ir divējāds: tas prasa sniegt palīdzību valstīm, kurām tā ir nepieciešama, lai stiprinātu to spēju novērst šādus noziegumus un aizsargāt savus iedzīvotājus; un tas pilnvaro aizsardzības nolūkos izmantot atbilstošus “diplomātiskus, humanitārus un citus miermīlīgus līdzekļus”, pamatojoties uz ANO Statūtu VI un VIII nodaļu.

Ja šie miermīlīgie līdzekļi ir “nepietiekami” un valsts institūcijas “acīmredzami nespēj” aizsargāt savus iedzīvotājus (abi šie termini ir neskaidri un ir interpretējami), pienākums pāriet uz starptautisko sabiedrību, lai ar Drošības padomes starpniecību savlaicīgi un izlēmīgi veiktu “kolektīvus pasākumus saskaņā ar Statūtiem, tostarp VII nodaļu, katrā gadījumā atsevišķi un

attiecīgi sadarbojoties ar attiecīgajām reģionālajām organizācijām”. Tas rada vairākus svarīgus tālāk norādītus jautājumus.

a) Neskatoties uz to, ka “aizsardzības klauzula” nosaka, ka R2P piemērošana var būt īstenota tikai caur Drošības padomi, dažās valstīs uzskata, ka ANO Drošības padomes lēmumi ir politiski selektīvi un neobjektīvi. Piemēram, tās uzskata, ka ANO iejaukšanos saskaņā ar R2P nekad nevarētu piemērot ANO Drošības padomes pastāvīgajiem locekļiem, viņu sabiedrotajiem un interešu sfērām.¹⁸¹

b) “Kolektīvā darbība” būtu jāveic “savlaicīgi un izlēmīgi”, taču to var uzsākt tikai tad, kad ir izmantoti citi līdzekļi. Nav norādes par to, kā šīs divas prasības būtu jāaskaņo. Kādam jābūt sarunu termiņam vai ko nozīmē sankciju piemērošana pirms kolektīvās darbības veikšanas, ja uz spēles ir likta cilvēku dzīvība un tiek pastrādātas masveida zvērības?

c) Padarot jebkuru iejaukšanos atkarīgu no Drošības padomes piekrišanas, “aizsardzības klauzula” *de facto* izslēdz citus iejaukšanās (kolektīvās vai individuālās) veidus, kas ir piemērojami saskaņā ar humanitāro intervenci. Tomēr tā neatbild uz jautājumu kā rīkoties, ja Drošības padomi paralizē nesaskaņas. Dārfūras, Mjanmas vai Šrilankas gadījumi spilgti parāda šo problēmu. Tāpēc daudzas pilsoniskās sabiedrības grupas cenšas pierādīt, ka “aizsardzības klauzula” tās pašreizējā formā nespēj aizsargāt konflikta apgabalu iedzīvotājus no nežēlīgiem noziegumiem un liedz viņiem savlaicīgu un efektīvu aizsardzību, un, ka šajā saistībā ieteikumi, kas ietverti kādreizējos humanitārās intervences miermīlīgajos līdzekļos, kas ir ANO Drošības padomes rīcībā, nedarbojas, R2P var piemērot tikai ar ANO Drošības padomes starpniecību. Kaut arī šis noteikums ir paredzēts, lai kliedētu bailes, kas saistītas ar humanitāro intervenci (tiek uztverts kā “atļauja iejaukties”), tas pilnībā nesasniedz vēlamo mērķi. Dažas valstis joprojām uztver Apvienoto Nāciju Organizāciju kā politiski neobjektīvu un uzskata, ka Starptautiskās intervences un valstu suverenitātes komisijas ziņojums ir daudz labāks ietvars.¹⁸²

¹⁸¹ Gierycz D, "From Humanitarian Intervention (HI) to Responsibility to Protect (R2P)," b.v. Criminal Justice Ethics 29, no. 2, August 2010 pp.114-115

¹⁸² Gierycz D, "From Humanitarian Intervention (HI) to Responsibility to Protect (R2P)," b.v. Criminal Justice Ethics 29, no. 2, August 2010, p. 115

d) "Aizsardzības klauzula" nesniedz nekādus īpašus norādījumus vai kritērijus, lemjot par iejaukšanos, bet gan nosaka tikai to, ka tas jādara, balstoties uz "katru gadījumu atsevišķi". Izvairoties no vispārēju "slietšņa" kritēriju noteikšanas, tā mēģina mazināt bailes, ka iejaukšanās tiks "automātiski" aktivizēta, tomēr vienlaikus nodrošina, ka lēmumu pieņemšanas process nebūs "savlaicīgs un izlēmīgs".¹⁸³

¹⁸³ Ibid.

KOPSAVILKUMS:

Darba izstrādāšanas gaitā, analizējot gan starptautiskās līgumtiesības, gan paražu tiesības, kā arī apskatot valstu praksi, Autore ir nonākusi pie vairākiem secinājumiem, kuri tiek izvirzīti aizstāvēšanai:

1. Autore ir secinājusi, ka ANO Statūtu un starptautisko tiesību jēdzienu interpretācija var mainīties caur valstu praksi. Suverenitātes jēdziena reformēšanas un ANO sistēmas rašanas pamats ir bijis spilgts vēsturisks notikums, kas mainīja tā laika sistēmu – Otra pasaules kara beigas. Tāpat neiejaukšanas principa reformēšanas iemesls ir bijis Padomju Savienības sabrukums un līdz ar to Auksta kara beigas.
2. Pagatnē valdīja uzskats, ka valsts suverenitāte ir “atļauja nogalināt” un ka tā ir pašu valstu darīšana, ja valstis slepkavo lielu skaitu savu pilsoņu. ANO Statūti apstrīd šo absolūto valsts suverenitātes koncepciju, atzīstot indivīda un grupu tiesības. Tradicionālais suverenitātes un neiejaukšanās formulējums, ka valstij ir absolūtas pilnvaras savās robežās un tā ir brīva no ārējās iejaukšanās neatkarīgi no ciešanu apjoma tās robežās, ir pagātnes relikts. Galvenais pienākums aizsargāt, protams, ir valstij, kuras iedzīvotājus tiešā veidā skar masveida cilvēktiesību pārkāpumi, taču valstij ir arī ārējā atbildība attiecībā uz starptautisko sabiedrību. Šīs divkāršās atbildības pārkāpums galu galā varētu likt rīkoties plašākai valstu kopienai, lai atbalstītu iedzīvotājus, kas ir briesmās vai nopietni apdraudēti.
3. Nerealizētas humanitāras intervences ir radušās nevis normatīvā regulējuma trūkuma dēļ, bet tādēļ, ka regulējums netiek izmantots efektīvi politisku iemeslu dēļ. Autore ir secinājusi, ka galvenais nesankcionētas HI iemesls ir Drošības padomei piešķirtas ekskluzīvas tiesības autorizēt bruņotu HI un pastāvīgo locekļu politiskas gribas nesaskaņa. ANO Statūti neatzīst izņēmumu attiecībā uz vienpusēju humanitāro intervenci cilvēku ārkārtēju ciešanu gadījumos un līdz ar to tiek bloķēta iespēja palīdzēt humanitāras krīzes upuriem.
4. Autoresprāt, starptautiska sabiedrība ir nonākusi, ja tā var teikt, “stagnācijas periodā”, kur pagaidām nav iespējams atrisināt izveidojušos humanitāras intervences problēmu. Izveidojušos problēmu ar neautorizētam HI varētu atrisināt tikai kāds spilgts vēsturisks notikums, kas daļēji vai pilnībā mainītu pašreizējo sistēmu.

5. Pašlaik starptautiskas sabiedrības vairākums atbalsta daudzpusējo HI, tas ir ar Drošības padomes atļauju veikta HI, neviss vienpusējo tieši “iegansta dilemmas” dēļ. Vienpusēja bruņota humanitāra intervence ir “vairāk riskanta” starptautiskas sabiedrības acīs, jo valstu vairākumam ir bažas, ka kāda spēcīga valsts var izmantot vienpusējo HI, lai īstenotu savas politiskas intereses, aizsargājoties ar R2P retoriku.
6. Starptautisko tiesību zinātnieki ir dalīti uz divām skolām par “iegansta problēmu”: vieni uzskata, ka ieganss ir nozīmīga problēma, ko var atrisināt tikai ar daudzpusēju apstiprinājumu un darbību, otri uzstāj, ka ieganss ir pārspīlēta un netiek atrisināta ar daudzpusēju darbību. Daži zinātnieki uzstāj, ka daudzpusējās darbības ietver procesuālās garantijas, lai nodrošinātu, ka valstis nerīkojas savās interesēs. Protams, ka nevar būt nekādas “garantijas”, ka valsts vai valstu grupa, kas īsteno intervenci, rīkojas tīri humanitāra stimula dēļ. Citi apgalvo, ka daudzpusēja darbība nav spēcīgāka aizsardzība pret iegansu nekā vienpusēja darbība. Neskatoties uz to, starptautiskā sabiedrība, izmantojot praksi un neseno R2P formulējumu, ir noteikusi, ka daudzpusēja darbība piedāvā aizsarglīdzekļus pret iegansu, un tāpēc tā ir labāka nekā vienpusēja darbība. Pašlaik valda uzskats, ka pareizo nodomu ir labāk nodrošināt ar daudzpusējām operācijām, kuras skaidri atbalsta starptautiska sabiedrība.
7. Autore ir secinājusi, ka katrs no R2P pamatdokumentiem traktē Pienākumu savādāk, un ka Komisijas un Paneļa viedokļi atšķirās attiecībā uz jautājumu, vai ir pieļaujama vienpusēja bruņota humanitāra intervence (UAHI). Komisija nepauda viedokli, ka intervences, kas saņem atļauju jau pēc pašas intervences īstenošanas, ir nelegālas *per se*, un izskatās, ka komisijasprāt, cilvēktiesību aizskāruma situācijā labāk ir īstenot neautorizēto intervenci nekā neīstenot to vispār. Savukārt savā ziņojumā Ģenerālsēkretārs uzsvēra, ka bruņota intervence ir pieļaujama vienīgi kā pēdējais rīks un to var veikt tikai Drošības padome. Pat ar Ģenerālās Asamblejas apstiprinājumu darbība, iespējams, netiks atzīta par likumīgu, jo Ģenerālā Asambleja nav atzīta par atbilstīgo institūciju. Reģionālo vai apakšreģionālo organizāciju darbības, pat ar vēlāku Drošības padomes apstiprinājumu, nepadārīs UAHI par tiesisku, jo Drošības padome var uzskatīt darbību par leģitīmu, bet ne likumīgu.
8. Padarot jebkuru iejaukšanos atkarīgu no Drošības padomes piekrišanas, “aizsardzības klauzula” *de facto* izslēdz citus iejaukšanās (kolektīvās vai individuālās) veidus, kas ir piemērojami saskaņā ar humanitāro intervenci, ka arī tā neatbild uz jautājumu kā rīkoties, ja Drošības padomi paralizē nesaskaņas.

9. Valstīm nav pārlicības, ka vienpusēja bruņota humanitāra intervence (*UAIH*) ir likumīgi nepieciešama vai likumīgi pieļaujama. Gluži pretēji, pārlicinošs vairākums uzskata, ka *UAIH* ir nelikumīga, ja vien to nav apstiprinājusi Drošības Padome. Autore ir secinājusi, ka ņemot vērā Starptautiskās intervences un valstu suverenitātes komisijas doto priekšroku un ģenerālsekretāra apstiprinājumu attiecībā uz daudzpusēju darbību ārkārtēju cilvēku ciešanu novēršanai, *UAIH* nav pieņemta kā tiesisks pamats spēka lietošanai.
10. Dažas valstis joprojām uztver Apvienoto Nāciju Organizāciju kā politiski neobjektīvu un uzskata, ka Starptautiskās intervences un valstu suverenitātes komisijas ziņojums ir daudz labāks ietvars, jo "aizsardzības klauzula" tās pašreizējā formā nespēj aizsargāt konflikta apgabalu iedzīvotājus no nežēlīgiem noziegumiem un liedz viņiem savlaicīgu un efektīvu aizsardzību, tāpēc kā saskaņā ar klauzulu, *R2P* var piemērot tikai ar ANO Drošības padomes starpniecību.
11. Dažas valstīs uzskata, ka ANO Drošības padomes lēmumi ir politiski selektīvi un neobjektīvi. Piemēram, tās uzskata, ka ANO iejaukšanos saskaņā ar *R2P* nekad nevarētu piemērot ANO Drošības padomes pastāvīgajiem locekļiem, viņu sabiedrotajiem un interešu sfērām, līdz ar to tās nezticās "Aizsardzības klauzulai".
12. *R2P* doktrīna nemaina pašreizējo sistēmu, kurā atsevišķām valstīm ir jāatturas no vienpusējas darbības, ja vien šādu darbību nav apstiprinājusi Drošības padome.
13. Drošības padome ir vienīgā tiesīga iestāde, lai apstiprinātu humanitāro intervenci. *R2P* nav alternatīva Drošības padomes darbībai, bet gan veids, kā panākt, lai pašreizējā sistēma, saskaņā ar kuru ir nepieciešams Drošības padomes apstiprinājums humanitāras intervences veikšanai, darbotos labāk. Klauzula ievieš skaidru pienākuma hierarhiju: primāri pienākums ir katrai valstij un pēc tam "arī" starptautiskajai sabiedrībai "ar Apvienoto Nāciju Organizācijas starpniecību".
14. "Aizsardzības klauzula" noteic, ka kolektīvo darbību būtu jāveic "savlaicīgi un izlēmīgi", taču to var uzsākt tikai tad, kad ir izmantoti citi līdzekļi. Nav norādes par to, kā šīs divas prasības būtu jāaskaņo. Nav arī noteikts kādam jābūt sarunu termiņam vai ko nozīmē sankciju piemērošana pirms kolektīvās darbības veikšanas, ja uz spēles ir likta cilvēku dzīvība un tiek pastrādātas masveida zvērības.
15. Līdzekļu izvēle *R2P* principa īstenošanai tika atstāta ieinteresēto pušu ziņā, un tā varēja notikt dažādos veidos, piemēram, kā humanitārā palīdzība, ekonomiskā palīdzība un militārā iejaukšanās.

16. Vienpusējai HI nav paražu tiesību statusa. Starptautiskā norma, lai kļūtu par starptautiskajām paražu tiesībām, pirmkārt, noteikti ir jāattīstās laika gaitā, balstoties uz pastāvīgu un vispārēju valstu uzvedības modeli. Otrs iemesls kāpēc vienpusēja bruņota HI nav starptautiskās paražu tiesības, jo nekad nav pastāvējuša noturīga valstu uzvedība. Valstu darbībās attiecībā uz vienpusēju HI nekad nav bijusi sekas un vienveidības. Tas ir pašsaprotams, jo intervenci ietekmē vairāki faktori, tostarp politika, starptautiskās attiecības un nacionālās pašlabuma intereses. Starptautiskā intervences un valstu suverenitātes komisija apgalvo, ka pastāv iespēja, ka “galu galā var parādīties jauns starptautisko paražu tiesību noteikums”, tomēr “būtu pārāgrī izvirzīt jebkādas apgalvojumus par šāda noteikuma pastāvēšanu”.

IZMANTOTĀTS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

Literatūra

1. Abiew FK, *The Evolution of the Doctrine and Practice of Humanitarian Intervention*, The Hague: Kluwer Law International, 1999
2. Axworthy L, *Navigating a New World: Canada's Global Future*, Toronto: Alfred A Knopf, 2003
3. Bellamy AJ. *Responsibility to Protect, the Global Effort to End Mass Atrocities* Cambridge: Polity Press, 2009
4. Breau S, *The Responsibility To Protect In International Law: An Emerging Paradigm Shift*, b.v. Routledge, 2016
5. Brockmeier S, Stuenkel O & Tourinho M, *The Impact of the Libya Intervention Debates on Norms of Protection*, b.v., 30 GLOBAL SOCIETY 113, 2015
6. Brownlie I, *International Law and the Use of Force by States*, Oxford: Clarendon Press, 1963
7. Brownlie I, *International Law and the Use of Force by States' Revisited*. b.v. Chinese Journal of International Law, 2002
8. Brownlie I, *Principles Of International Law* b.v. Oxford University Press, 1998
9. Buchanan A, *Reforming the Law of Humanitarian Intervention*, in *Humanitarian Intervention: Ethical, Legal, And Political Dilemmas*, b.v. J.L. Holzgrefe & Robert, Keohane eds., 2003
10. Burton Michael L., *Legalizing the Sublegal: A Proposal for Codifying a Doctrine of Humanitarian Intervention*, b.v. GEO. L.J. 1996
11. Chandler D. *R2p or not r2p more statebuilding, less responsibility*. *Global Responsibility to Protect*, (Issues 1-2), b.v. b.i. 2010
12. De Vattel E, *The Law of Nations: Or, Principles of the Law of Nature Applied to the Conduct and Affairs of Nations and Sovereigns*, b.i. London, 1758
13. Dinstein Y, *War, Aggression And Self-Defence*, b.v. Cambridge University Press 51ed., 2017
14. Evans G "The Responsibility to Protect: An Idea Whose Time Has Come...and Gone?" b.v. *International Relations* 22 (3), 2008

15. Evans G. "From Humanitarian Intervention to the Responsibility to Protect." b.v. *International Law Journal* 3.2, 2006
16. Falk R, 'The United States and the Doctrine of Non-Intervention in the Internal Affairs of Independent States' b.v. *Howard Law Journal*, 1959
17. Farer T, *Humanitarian Intervention Before And After 9/11: Legality And Legitimacy*, In *Humanitarian Intervention: Ethical Legal And Political Dilemmas* b.v. J.L. Holzgrefe & Robert O. Keohane Eds., 2003
18. Farer T, *Humanitarian Intervention: The View from Charlottesville*, in *Humanitarian Intervention And The United Nations*, b.v. Richard B. Lillich ed., 1973
19. Fellmeth A. "Questioning Civilian Immunity." b.v. *Texas International Law Journal* 43, no. 3 b.g.
20. Frowein J, Kirsch N, 'Article 43' in B Simma (ed) *The Charter of the United Nations A Commentary*, New York: Oxford University Press 2nd edn, 2002
21. Gierycz D, "From Humanitarian Intervention (HI) to Responsibility to Protect (R2P)," b.v. *Criminal Justice Ethics* 29, no. 2, August 2010
22. Goodman R, *Humanitarian Intervention and Pretexts for War*, b.v. *AM. J. INT'L L.* 2006
23. Gray C, 'The Charter Limitations on the Use of Force: Theory and Practice' in V Lowe, A Roberts, J Welsh, D Zaum (eds), *The UN SC and War: The Evolution of Thought and Practice since 1945*, New York: Oxford University Press, 2008
24. Gray C. *International Law and the Use of Force*. New York: 3rd edn Oxford University Press, 2008
25. Greenwood CJ, 'Legal Limitations of the Prohibition of the Use of Force', Berlin: Mittler, 1994
26. Grotius H; *The Rights of War and Peace*, edited by Richard T "" from the Edition by Jean Barbeyrac, Vol. 2, Chapter I, Indianapolis: Liberty Fund, 2005
Pieejams: <https://heinonline-org.databases.lanet.lv/HOL/LuceneSearch?terms=grotius+right+of+war&collection=all&searchtype=advanced&typea=text&tabfrom=&submit=Go&sendit=&all=true>
[skatīts: 12.04.2021]
27. Haugh J, *Beyond R2P: A Proposed Test for Legalizing Unilateral Armed Humanitarian Intervention*, b.v. *MIL. L. REV.* 1 2014
28. Heinze E. *Waging Humanitarian War 3*. b.v. Suny Press, 2009

29. Henkin L, 'The Reports of the Death of Article 2(4) Are Greatly Exaggerated' b.v. 56 American Journal of International Law, 1971
30. Higgins R, 'The Legal Limits to the Use of Force by Sovereign States United Nations Practice' b.v. British Yearbook of International Law, 1961
31. Higgins R, Problems and Process. International Law and How We Use It, New York: Oxford University Press, 1994
32. Int'l & Operational Law Dep't, The Judge Advocate Gen.'S Legal Ctr. & Sch., Law Of Armed Conflict Deskbook, 2013, pieejams: https://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/LOAC-Deskbook-2013.pdf [skatīts: 25.04.2021]
33. Jessup PC, A Modern Law of Nations, An Introduction, USA: Archon Books, 1968
34. Jones S, "Has Conduct in Iraq Confirmed the Moral Inadequacy of International Humanitarian Law? Examining the Confluence between Contract Theory and the Scope of Civilian Immunity during Armed Conflict." b.v. Duke Journal of Comparative & International Law 16, no. 2, b.g.
35. Jose-Thota, B. "The Ambiguous Civilian: Challenges to the Civilian Immunity Norm." b.v. International Studies Association Press, 2007
36. Kanter A, Policy on Armed Humanitarian Intervention, in Humanitarian Intervention: Crafting A Workable Doctrine, b.v. Council on Foreign Relations Press. 2000
Kanter A, Policy on Armed Humanitarian Intervention, in Humanitarian Intervention: Crafting A Workable Doctrine,
37. Kassner J, Rwanda And the moral Obligation Of Humanitarian Intervention b.v. Edinburgh University Press, 2013
38. Lillich R, 'Forcible Self-Help by States to Protect Human Rights', Iowa: Law Review, 1967-1968
39. Martin A, Responsibility to protect in theory and practice – flaws and challenges, Pieejams: <https://forhumansecurity.org/responsibility-to-protect-r2p-in-theory-and-practice-flaws-and-challenges-aurora-martin/> [skatīts: 10.03.2021.]
40. McChrystal S, Memorandum from the Joint Chiefs of Staff, in Humanitarian Intervention: Crafting A Workable Doctrine b.v., Alton Frye ed., 2000
41. McKeever D, 'The Contribution of the International Court of Justice to the Law on the Use of Force: Missed Opportunities or Unrealistic Expectations' b.v. 78 Nordic Journal of International Law, 2009

42. McWhinney E, 'The Institut de Droit International Bruges Declaration on the Contemporary International Law on the Non-Use-of-Force and on Belligerent Occupation' b.v. Chinese Journal of International Law, 2003
43. Mertens T, Humanitarian Intervention: Legal and Moral Arguments, in Ethics Of Humanitarian Interventions b.v. Georg Meggle ed., 2004
44. Müllerson R, 'Jus ad Bellum: Plus Ça Change (Le Monde) Plus C'est La Même Chose (Le Droit)?' in Journal of Conflict and Security Law, 2002
45. Nagan W, Hammer C, 'The Changing Character of Sovereignty in International Law and International Relations' b.v. 43 Columbia Journal of Transnational Law, 2004 – 2005
46. Randelzhofer A. 'Article 2(4)' in B Simma (ed), The Charter of the United Nations A Commentary New York: 2nd edn Oxford University Press, 2002
47. Reisman W, Sovereignty and Human Rights in Contemporary International Law, b.v. 84 AM. J. INT'L L., 1990
48. Ronzitti N, 'The Current Status of Legal Principles Prohibiting the Use of Force and Legal Justifications of the Use of Force' in M Bothe, ME O'Connell, N Ronzitti, Redefining Sovereignty: The Use of Force after the Cold War, New York: Transnational Publishers Inc., 2005
49. Russett B, Starr H, Kinsella D, World Politics, The Menu for Choice, Canada: 9th edn Wadsworth, 2010
50. Schachter O, 'Legality of Pro-Democratic Invasion' b.v. 78 American Journal of International Law, 1984
51. Shaw M, International Law, Cambridge: 6th edn Cambridge University Press, 2008
52. Sherri R. "Targeting Civilians: States, Terror, and Morality in International Relations." b.v. International Studies Association Press, 2008
53. Simma B, 'NATO, the UN and the Use of Force: Legal Aspects' b.v. 10 European Journal of International Law, 1999
54. Sørensen M (ed), Manual of Public International Law New York: St Martin's Press, 1968
55. Stahn C, Responsibility to Protect: Political Rhetoric or Emerging Legal Norm, AM. J. INT'L L. b.v. Cambridge University Press, 2007

56. Stigall D. Ungoverned Spaces, Transnational Crime, and the Prohibition on Extraterritorial Enforcement jurisdiction in international law, Notredame: Int'l & Comp. L. P. 2013
57. Tesón F, Humanitarian Intervention: An Inquiry into Law and Morality. New York: Transnational Publishers, Inc., 1988
58. Thakur R and Schnabel A, 'Unbridled Humanitarianism: Between Justice, Power and Authority', in A. Schnabel and R. Thakur (eds.), Kosovo and the Challenge of Humanitarian Intervention, Tokyo: UN Press, 2000
59. Thakur R, 'Humanitarian Intervention' in TG Weiss, S Daws, The Oxford Handbook on the United Nations, New York: Oxford University Press, 2007
60. Thakur R, *The United Nations, Peace and Security: From Collective Security to Responsibility to Protect*, Cambridge: Cambridge University Press, 2006
61. Válek P, 'Legality versus Legitimacy and the Use of Force' in RA Miller, RM Bratspies (eds), *Progress in International Law*, Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2008
62. Verdross A. 'Jus Dispositivum and Jus Cogens in International Law' b.v. American Journal of International Law, 1966
63. Walzer M, Just And Unjust Wars, b.v. Basic Books 5th edition, 1977
64. Watkin, K, Humanitarian intervention and the responsibility to protect: Where it stands in 2020, b.v. 26(2) Sw. J. Int'l L. 213, 2020
65. Welsh J, 'The Security Council and Humanitarian Intervention' in V Lowe, A Roberts, J Welsh, D Zaum (eds), *The UN SC and War: The Evolution of Thought and Practice since 1945*, New York: Oxford University Press, 2008

Normatīvie akti

1. ANO Statūti, Pieņemti 24.10.1945.

Juridiskās prakses materiāli

1. Indep. Int'l Commission On Kosovo, The Kosovo Report: Conflict, International Response and Lessons Learned, 2000, Pieejams:
<https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/6D26FF88119644CFC1256989005CD392-thekosovoreport.pdf> [skatīts: 10.05.2021]
2. Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the United Nations Secretary-General (Jan. 25, 2005)
3. Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty, 'The Responsibility to Protect' (Dec. 1, 2001).
4. Report of the U.N. Secretary General's High-Level Panel on Threats, Challenges and Change, 'A More Secure World: Our Shared Responsibility' (Dec. 2, 2004) UN Doc A/59/565
5. Report of the U.N. Secretary-General, 'Implementing the Responsibility to Protect' UN Doc A/ 63/677 (Jan. 12, 2009)
6. Report of the U.N. Secretary-General, 'In Larger Freedom: towards development, security and human rights for all' UN Doc A/59/2005 (Mar. 21, 2005)
7. Report of the U.N. Secretary-General, '*We the Peoples' The role of the United Nations in the 21st Century* (2000) Pieejams:
https://www.un.org/en/events/pastevents/pdfs/We_The_Peoples.pdf [skatīts: 23.04.2021]
8. Report of the U.N. Secretary-General, Responsibility to Protect: From Early Warning to Early Action, U.N. Doc. A/72/884 (Jun. 1, 2018)
9. UNGA Res A/Res/60/1, 2005 World Summit Outcome, (24 Oct. 2005)
10. UNGA Res. 377 (V). *Uniting for Peace Resolution* (3 Nov. 1950)
11. UNSC S/Res/1674 (28 Apr. 2006).
12. UNSC S/Res/678 (29 Nov. 1990).
13. UNSC S/Res/794 (3 Dec. 1992)
14. UNSC S/Res/84 (7 Jul. 1950).

Tiesu prakse

1. ANO ST 27.06.1986. spriedums lietā Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America).

Citi avoti

1. Annan K, Nobel Prize Lecture (Oslo, 10 December 2001), Pieejams: <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/2001/annan/lecture/> [skatīts: 20.04.2021]
2. President William Jefferson Clinton, Address to Genocide Survivors at the Airport in Kigali, Rwanda (Mar. 25, 1998), Pieejams: https://www.youtube.com/watch?v=R_6CFNwJ9ww [skatīts: 14.04.2021]
3. Vladimir V. Putin, A Plea for Caution from Russia, N.Y. TIMES, Sept. 11, 2013, Pieejams: http://www.nytimes.com/2013/09/12/opinion/putin-plea-for-caution-from-russia-on-syria.html?_r=0. [skatīts: 17.04.2021]
4. McCaskill E & Borger J, “Iraq War Was Illegal and Breached UN Charter, Says Annan”, THE GUARDIAN , Pieejams: <http://www.theguardian.com/world/2004/sep/16/iraq.iraq> [skatīts: 8.04.2021]

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Bakalaura darbs „R2P doktrīna” izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.
Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums ir veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā ietvertie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore _____ Nikola Kelehsašvili

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: M.jur. Māris Lejnietis _____ . ____ .2021.

(paraksts)

Recenzents:

Darbs iesniegts Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Starptautisko un Eiropas tiesību zinātņu katedrā ____ . ____ .2021.

Dekāna pilnvarotā persona:

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē ____ . ____ .2021. Nr. ____

Komisijas sekretārs